

Vergaderjaar 2022–2023

21 501-07

Raad voor Economische en Financiële Zaken

Nr. 1921

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 2 februari 2023

De vaste commissie voor Financiën heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Financiën over de brief van 9 januari 2023 inzake de geannoteerde agenda Eurogroep en Ecofinraad 16 en 17 januari 2023 (Kamerstuk 21 501-07, nr. 1919).

De vragen en opmerkingen zijn op 10 januari 2023 aan de Minister van Financiën voorgelegd. Bij brief van 13 januari 2023 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Tielen

De griffier van de commissie,
Schukkink

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	2
2.	Macro-economische situatie en Stabiliteits- en Groeipact (SGP)	2
3.	Digitale euro	5
4.	Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF)	7
5.	Steun aan Oekraïne en Moldavië	7
6.	Pijler 2	8
7.	Toezicht op cryptovaluta	8
8.	Overig	8

1. Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de stukken behorend bij de vergaderingen van de Eurogroep en Ecofinraad van 16 en 17 januari 2023.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de stukken behorend bij de vergaderingen van de Eurogroep en Ecofinraad van 16 en 17 januari 2023. Zij hebben daarover nog de volgende vragen.

De leden van de PVV-fractie hebben kennisgenomen van de agenda-punten van de Eurogroep/Ecofinraad van 16-17 januari 2023. Naar aanleiding hiervan hebben de leden van de PVV-fractie enkele vragen.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda en hebben een aantal vragen.

De leden van de Volt-fractie hebben kennisgenomen van de stukken behorend bij de vergaderingen van de Eurogroep en Ecofinraad van 16 en 17 januari 2023.

2. Macro-economische situatie en Stabiliteits- en Groeipact (SGP)

De leden van de VVD-fractie lezen verder dat de Eurogroep van gedachten zal wisselen over de huidige macro-economische situatie in de eurozone. De verwachting is dat het IMF-rapport op dit punt aandacht zal besteden aan de gevolgen van de hoge inflatie in de eurozone. Wordt hierbij ook ingegaan op de oorzaken van de hoge inflatie, zowel met betrekking tot het monetaire beleid als het begrotingsbeleid? Deelt de Minister de mening van de VVD-fractie en het IMF dat hoge begrotingstekorten niet bijdragen aan het bestrijden van de inflatie? Wat is de Nederlandse inzet om dit punt prominenter op de agenda van de Eurogroep te krijgen? En hoe zorgt het kabinet ervoor dat de zorgelijk hoge schuldniveaus, die extra oplopen als gevolg van compensatie voor de hoge energielasten, worden gereduceerd? Volgens de leden van de VVD-fractie kan de Minister deze vraag beantwoorden in relatie tot het opvolgende agendapunt, te weten de hervorming van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP). Met betrekking tot de financiële sancties indien geen effectieve actie door lidstaten wordt ondernomen binnen een buitensporigtekortprocedure, vragen de leden van de VVD-fractie of het kabinet hierbij ook nadrukkelijk kijkt naar het inhouden van uitkeringen uit Europese fondsen, in lijn met de systematiek gehanteerd binnen het tijdelijke Coronaherstelfonds (RRF). Hoe wordt volgens het kabinet hierbij voorkomen dat lidstaten in de toekomst buiten de buitensporigtekortprocedure worden gehouden om zo financiële

sancties te ontlopen? Wat is de kabinetsinzet om de discretionaire bevoegdheid van de Europese Commissie op dit punt in te perken?

De leden van de D66-fractie merken op dat Nederland een presentatie zal leveren over het prijsplafond voor energie in het licht van coördinatie van het begrotingsbeleid in de eurozone. Betekent dit dat Nederland als voorbeeld geldt binnen de eurozone? Kan de Minister in het verslag over dit agendapunt ingaan op de manier waarop andere landen hebben gereageerd op de Nederlandse presentatie?

De leden van de D66-fractie vragen daarnaast of de Minister in het verslag of op een andere manier een overzicht kan verstrekken van de maatregelen die andere landen in de eurozone nemen ten aanzien van compensatie voor de hoge energieprijzen en welke lessen Nederland daaruit trekt of zou kunnen trekken voor mogelijke meer gerichte steun aan huishoudens als het prijsplafond afloopt. Welke andere landen presenteren hun case study ten aanzien van dit onderwerp en op basis waarvan zijn deze landen uitgekozen? Wat wordt precies bedoeld met het belang van beleidscoördinatie in de geannoteerde agenda en op welke wijze geeft Nederland daar invulling aan in het beleid?

De leden van de D66-fractie constateren dat in de voorliggende Raadsaanbevelingen voor het economisch beleid is opgenomen om onder andere in 2023 het gebruik van generieke budgettaire steunmaatregelen te vermijden. Kan de Minister nader ingaan welke specifieke aanpassingen zijn gemaakt ten opzichte van eerdere versies van de Raadsaanbevelingen, op initiatief van welke landen en wat daarbij de positie van Nederland en het internationale speelveld was? In hoeverre vallen de Nederlandse beleidskeuzes voor 2023 zoals het prijsplafond, het verhogen van toeslagen en het verhogen van het minimumloon onder deze aanbevelingen, omdat deze niet generiek zijn, maar gericht op steun van mensen met een lager inkomen die relatief het hardst geraakt worden door hogere energieprijzen? Op welke manier komt Nederland of komen andere landen tegemoet aan de aanbeveling om tweederonde-effecten voor de inflatie te voorkomen? Op welke manier wordt dat gemeten en wat zijn op dit moment de schattingen van de omvang van tweederonde-effecten voor de inflatie?

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het kabinet een inschatting kan geven wanneer welke onderdelen van de SGP-discussie op de komende Ecofin-bijeenkomsten zullen staan, en wanneer de Commissie verwacht met concrete voorstellen (als invulling van de communicatie) te komen, binnen de reeds aangegeven termijn van Q1.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het kabinet een update kan geven over de ontwikkeling van het speelveld, met name op het punt van een ruimer schuldafbouwpad, niet langer sturen op een (jaarlijks) procyclisch saldo maar op de middellangetermijndoelstelling, en het uitgavenpad.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of een analyse van het investeringsgat (investment gap) richting net zero in 2050 wat het kabinet betreft onderdeel moet zijn van de analyse op welke manier ruimte voor investeringen te waarborgen binnen de SGP-herziening.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen naar het crisisinstrumentarium in de eurozone, binnen het kader van de herziening van het SGP. Zij merken op dat Nederland nog altijd een belangrijke rol ziet voor het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM). Is de Minister het met de leden van de GroenLinks-fractie eens dat aan het (gebruikmaken van het) ESM inmiddels een door verschillende lidstaten als aanzienlijk gepercipieerd reputatierisico zit?

De leden van de GroenLinks-fractie wijzen erop dat in de *sustainable finance strategy* van de Europese Commissie (zomer 2021) genoemd staat dat er in 2023 een monitoringsraamwerk ontwikkeld zal worden om lidstaten te ondersteunen om kapitaalstromen en het investeringsgat (*investment gap*) te meten. Deze leden vragen of de regering een overzicht kan geven hoe het met dit actiepunt staat, wat de verwachte tijdlijn van de Commissie en Nederland is, welke dingen Nederland zelf oppakt en de Commissie doet (de Commissie «assisteert»), wat betekent dit precies?) en in hoeverre Nederland op dit moment inzicht heeft in de *investment gap* (naar net zero 2050).

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het kabinet een update kan geven over het speelveld ten aanzien van de Europese respons op het protectionistische karakter van de Inflation Reduction Act en de Nederlandse inzet inzake de communicatie van de Commissie die op korte termijn verwacht wordt. Deze leden vragen ook of de Kamer via een BNC-fiche over de Nederlandse appreciatie geïnformeerd zal worden.

De leden van de Volt-fractie zijn van mening dat de hoge energieprijzen een groot risico vormen voor o.a. de strategische autonomie van Europa. Essentiële sectoren hebben te maken met torenhoge energieprijzen, waardoor zij soms gedwongen hun productie af dienen te schalen en kans op faillissement lopen. Bovendien spelen de protectionistische maatregelen van de VS via de Inflation Reduction Act (IRA) een grote rol in dit vraagstuk. Europese bedrijven worden door middel van groene subsidies verleid hun productie te verhuizen naar de VS, en daarmee te vertrekken uit Europa. De leden van de Volt-fractie achten het van groot belang dat er een gezamenlijke Europese respons komt op de Amerikaanse IRA, evenals op de risico's voor essentiële bedrijven door de hoge energieprijzen. De Franse Minister Le Maire heeft aangekondigd dat, zolang een gezamenlijke Europese respons uitblijft, Frankrijk zelf met maatregelen tegen de negatieve effecten van de IRA zal komen. De leden van de Volt-fractie prefereren een gezamenlijke Europese aanpak ter ondersteuning van de cruciale groene industrie boven verschillende nationale aanpakken, o.a. vanuit de risico's voor een ongelijk Europees speelveld. Zij zijn dan ook positief over de oproep van eurocommissaris Gentiloni om met nieuwe financiële instrumenten – o.a. middels nieuwe gezamenlijke schuld – te komen ter ondersteuning van de Europese industrie. Kan de Minister aangeven of zij inmiddels van mening is dat dergelijke nieuwe, gezamenlijke instrumenten opgetuigd moeten worden? Indien de Minister daar geen voorstander van is, kan zij dan aangeven welke concrete voorstellen zij doet om de concurrentiepositie van de Europese industrie te behouden en verstevigen? Onder welke voorwaarde(n) is de Minister bereid wel in te stemmen met een voorstel voor een nieuw, gezamenlijk fonds voor de cruciale industriële sectoren in Europa? Indien een voorstel voor een dergelijk fonds op tafel komt te liggen in de Eurogroep, kan de Minister dan aangeven welke voorwaarden Nederland aan een dergelijk fonds zou stellen?

De leden van de Volt-fractie hebben kennisgenomen van het standpunt van de Europese Commissie inzake de herziening van de Europese begrotingsregels, evenals het kabinetsstandpunt daarover. De leden van de Volt-fractie hebben daaruit onder andere opgemaakt dat, naast de mogelijke introductie van landenspecifieke schuldafbouwpaden, de huidige 60 procent- en 3 procent-regel in stand gehouden zullen worden gehouden als het ligt aan zowel de Europese Commissie als het Nederlandse kabinet. De leden van de Volt-fractie vinden houdbare overheidsfinanciën van groot belang, mede vanuit beperking van het doorschuiven van schulden naar toekomstige generaties. Daarnaast zien de leden van de Volt-fractie ook in dat deze percentages in het verleden vaak niet

haalbaar zijn geweest voor meerdere lidstaten en dat dit in de toekomst – onder toenemende vergrijzing, afnemende productie en toenemende zorgkosten – steeds vaker zal voorkomen en mogelijk ook onder landen die nu binnen de 60 procent- en 3 procent- grenzen blijven. Zijn de 60 procent- en 3 procent-regel heilig voor de Minister? Of staat Nederland niet principieel tegenover het aanpassen van de regels – c.q. verruiming van de grenzen – indien de economische en maatschappelijke omstandigheden daarom vragen? Is het kabinet er daarnaast voor om de landenspecifieke schuldafbouwpaden, zoals voorgesteld door de Europese Commissie, eventueel te combineren met transitie-instrumenten ter waarborging van de investeringen in de groene en digitale transitie? Zo nee, waarom niet?

De leden van de Volt-fractie zijn van mening dat alles in het werk gesteld moet worden om de negatieve effecten van klimaatverandering op o.a. de economische en monetaire stabiliteit van Nederland, Europa en de wereld zoveel mogelijk te voorkomen. Daarvoor achten zij het van groot belang dat de huidige begrotingsregels ingezet worden op een manier die de transitie naar een groene en duurzame economie versnelt. De kosten van klimaatverandering zullen de prijsstabiliteit in de eurozone in toenemende mate ondermijnen. Die kosten (of investeringen) die gemaakt moeten worden om de transitie te versnellen zijn vele malen kleiner dan de kosten van klimaatverandering. Bovendien zal verminderde afhankelijkheid van fossiele brandstoffen de energie-gedreven inflatie op termijn dempen. De leden van de Volt-fractie vragen zich af hoeveel extra investeringen er volgens de Minister EU-breed nodig zijn om de klimaatdoelen van 2030 te halen. Kan de Minister dit uiteenzetten?

De leden van de Volt-fractie hebben kennisgenomen van de prioriteiten onder het Zweedse Raadsvoorzitterschap. Een van de prioriteiten betreft het aanpakken van de economische uitdagingen en onzekerheid, zijnde hoge inflatie, de energiecrisis en stijgende rentetarieven die een remmende impact hebben op consumptie, productie en investeringen. Het Zweedse voorzitterschap streeft ernaar reeds bestaande, gezamenlijke instrumenten in te zetten om deze uitdagingen aan te gaan. Kan de Minister aangeven hoeveel financiële middelen er nog beschikbaar zijn uit instrumenten als het RRF en REPowerEU voor het verder versnellen van de duurzame transitie in Europa? Kan de Minister aangeven wat ongeveer het totaal is aan geraamde financiële middelen die – nationaal en Europees – in de EU beschikbaar zijn om te investeren in de groene transitie?

De leden van de Volt-fractie hebben vernomen dat de ECB de rentepercentages verder verhoogd heeft na eerdere verhogingen in het afgelopen jaar. De leden van de Volt-fractie hopen op een effectieve beteugeling en vermindering van de inflatie in de komende periode. De leden van de Volt-fractie zien echter een groot gevaar voor landen met een hoge staatsschuld vanwege zogenoemde fragmentatierisico's als gevolg van de renteverhogingen. Ziet de Minister deze risico's ook? Een van de manieren waarop landen met een hoge staatsschuld, zoals Italië, hun staatsschuld kunnen verminderen, is door middel van economische groei. De kans op economische groei wordt kleiner naarmate de potentiële rentelasten voor een land sterk toenemen. Hoe zou hiertegen volgens de Minister het beste opgetreden kunnen worden?

3. Digitale euro

De leden van de VVD-fractie lezen dat tijdens de Eurogroep naar verwachting een «terugkijkende verklaring» zal worden vastgesteld naar aanleiding van een bespreking van de digitale euro. Wat is het doel van

deze verklaring en wat is de Nederlandse inzet? Ook wordt een vooruitblik gegeven op het werkprogramma voor de digitale euro in 2023, zo lezen de leden van de VVD-fractie. De Minister geeft in de geannoteerde agenda aan dat op het moment van schrijven van de agenda zowel de conceptverklaring als het conceptwerkprogramma nog niet beschikbaar waren. De leden van de VVD-fractie merken op dat het voor de Kamer hierdoor niet mogelijk is de Nederlandse kabinetsinzet tijdig bij te sturen. Kan de Minister de conceptverklaring en het conceptwerkprogramma voorafgaand aan de Eurogroep alsnog naar de Kamer sturen? Hoe zorgt de Minister ervoor dat de randvoorwaarden voor de invoering van een digitale euro die door het Nederlandse parlement zijn vastgesteld, met name gericht op privacy en non-programmeerbaarheid, in het wetsvoorstel worden verwerkt, dat in het tweede kwartaal van 2023 door de Europese Commissie wordt gepresenteerd? De Minister stelt dat met het wetsvoorstel de besluitvorming over een invoering van de digitale euro en over de essentiële bouwstenen ervan bij de medewetgevers (de Raad van de Europese Unie en het Europees parlement) wordt neergelegd. En dat deze medewetgevers dus zullen bepalen of de digitale euro er komt en hoe de essentiële onderdelen van de digitale euro eruit komen te zien. Hierbij gaat de Minister voorbij aan de rol van de Nederlandse medewetgever, de Tweede Kamer, volgens de leden van de VVD-fractie. De Minister geeft aan dat Nederland tijdens deze Eurogroep «waar mogelijk de Nederlandse aandachtspunten en wensen onder de aandacht zal brengen». De leden van de VVD-fractie vinden deze inzet te vrijblijvend en vragen de Minister de Nederlandse randvoorwaarden steviger neer te zetten en voorwaardelijk te maken aan steun voor de invoering van een digitale euro. Ten slotte geeft de Minister aan dat «Nederland open staat voor alternatieven voor een rekening gebaseerde digitale euro, zoals een token-gebaseerde oplossing». De leden van de VVD-fractie constateren echter dat deze alternatieven zich niet vanzelf manifesteren. Wat is de Nederlandse inzet om deze alternatieven ook daadwerkelijk gepresenteerd te krijgen?

Ten aanzien van de digitale euro willen de leden van de PVV-fractie allereerst weten of het kabinet harde voorwaarden stelt aan de introductie van een digitale euro. Het kabinet noemt enkele voorwaarden die van belang zijn voor Nederland, maar zijn dit ook harde voorwaarden om uiteindelijk niet in te stemmen met de introductie van een digitale euro? Kan de Minister per voorwaarde aangeven in hoeverre dit een harde voorwaarde is voor het niet instemmen met de introductie van een digitale euro: (1) duidelijke voordelen voor consumenten, bedrijven en bredere economie; (2) token-gebaseerde digitale euro; (3) waarborging van privacy; (4) overeenstemming met het anti-witwasraamwerk; (5) waarborgen voor de financiële stabiliteit en (6) een niet-programmeerbare digitale euro?

De leden van de Volt-fractie zijn positief over het feit dat de moties van het lid Dassen aangaande de digitale euro (Kamerstuk 27 863, nrs. 125 en 126) zijn aangenomen en het kabinet daarmee steviger inzet op het aspect van strategische autonomie. Zij zijn dan ook positief gestemd dat de Minister in de Kamerbrief met de geannoteerde agenda voor de Eurogroep nadrukkelijk ingaat op het belang van het beschermen en vergroten van de Europese strategische autonomie met de invoering van de digitale euro. Ook zijn de leden van de Volt-fractie blij dat de Minister er in Europees verband voor zal pleiten de digitale euro volledig te stelen op Europese infrastructuur. Kan de Minister aangeven hoe zij hiervoor zal pleiten? Verder geeft de Minister aan dat een eerste voorwaarde voor Nederland bij een mogelijke invoering van de digitale euro is dat er duidelijke voordelen moeten zijn voor consumenten, bedrijven en de bredere economie. Kan de Minister aangeven wat in een gunstig scenario

volgens haar de mogelijke voordelen zijn voor (I) burgers, (II) bedrijven en (III) de bredere economie bij invoering van de digitale euro? Kan de Minister daarnaast de verschillende risico's schetsen wanneer de digitale euro niet wordt ingevoerd?

4. Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF)

De leden van de D66-fractie constateren dat met het goedkeuren van het Hongaarse RRF-plan nu alle herstelplannen zijn goedgekeurd. De voornoemde leden spreken hun steun uit voor het onthouden van stemming bij het Hongaarse herstelplan en zijn verontrust over het feit dat Nederland hierin wederom alleen stond. Is de Minister het met voornoemde leden eens dat we moeten werken aan een bredere basis vanuit meerdere landen voor een assertieve houding richting landen die beleid voeren dat schuurt met gedeelde Europese waarden ten aanzien van de rechtsstaat en de democratie? Kan de Minister een reflectie delen op de eerste resultaten van het RRF door Europa heen met enkele sprekende voorbeelden van concrete effecten van het RRF? Kan de Minister tevens aangeven wat de huidige stand van zaken is ten aanzien van uitvoering van het Nederlandse herstelplan? Ligt alles op schema om snel over te kunnen gaan tot uitbetaling van de RRF-middelen aan Nederland?

De leden van de PVV-fractie vragen om een update van alle subsidies en leningen die tot nu toe onder de herstel- en veerkrachtfaciliteit zijn verstrekt (graag per lidstaat en bedrag uitsplitsen).

Ten aanzien van het tweede betaalverzoek van Griekenland in het kader van de herstel- en veerkrachtfaciliteit willen de leden van de PVV-fractie vervolgens weten hoe de Minister het gegeven beoordeelt dat Griekenland stopt met het privatiseren van de havens.¹ Het privatiseren hiervan was toch echt een van de voorwaarden voor de noodleningen die Griekenland heeft gekregen om niet failliet te gaan? Waarom gaat het kabinet dan alsnog akkoord met het inwilligen van het tweede betaalverzoek van Griekenland?

5. Steun aan Oekraïne en Moldavië

De leden van de PVV-fractie lezen dat er in totaal 210 miljoen euro gereserveerd is voor steunmaatregelen voor Oekraïne en Moldavië. De leden van de PVV-fractie vragen naar een overzicht van de financiële steun die Oekraïne in de afgelopen vijf jaar van de EU heeft ontvangen (graag per jaar en bedrag uitsplitsen). Kan de Minister tevens hetzelfde overzicht geven voor Moldavië?

Verder lezen de leden van de PVV-fractie dat bij het uitblijven van een bilaterale garantie van Hongarije de overige 26 lidstaten het gemiste deel van Hongarije moeten opvangen om alsnog gezamenlijk tot een garantie voor het totale benodigde bedrag van 18 miljard euro uit het MFB-voorstel de komen. Hierdoor verandert de hoogte van de Nederlandse garantie van 1,062 miljard euro naar 1,073 miljard euro. De leden van de PVV-fractie willen weten wat het garantiebeleid is van het kabinet: deelt het kabinet de mening dat garanties slechts in strikt noodzakelijke gevallen moeten worden vertrekt en dat het streven moet zijn om overheidsverantwoordelijkheid zoveel mogelijk af te bouwen?

¹ Trouw, 12 november 2022 (<https://www.trouw.nl/buitenland/griekenland-stopt-met-het-privatiseren-van-havens~bd58aea6d/>)

De leden van de PVV-fractie lezen voorts dat, indien de Commissie in de toekomst een beroep moet doen op de bilaterale garanties, dit pro rata gedaan zal worden op basis van het BNI-aandeel van de lidstaten. Wanneer een lidstaat op dat moment niet in staat is deze oproep in te willigen, zal dit ontbrekende deel tijdelijk bij de resterende lidstaten worden opgehaald. De leden van de PVV-fractie willen weten in hoeverre gegarandeerd wordt dat het ontbrekende deel echt tijdelijk bij de resterende lidstaten wordt opgehaald en voorkomen zal worden dat de Nederlandse afdracht alsnog zal stijgen.

6. Pijler 2

De leden van de PVV-fractie merken op dat het kabinet ernaar streeft Pijler 2 tijdig te implementeren. Mocht een akkoord uitblijven, dan zal het kabinet kijken naar andere mogelijkheden om tot gecoördineerde implementatie over te gaan met een zo groot mogelijke groep lidstaten. De leden van de PVV-fractie willen weten wat de stand van zaken is van het implementeren hiervan door in elk geval Duitsland, Frankrijk, Spanje en Italië. In hoeverre kan dit voor Nederland een concurrentienadeel opleveren ten opzichte van de rest van de wereld?

7. Toezicht op cryptovaluta

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het kabinet kennisgenomen heeft van de blog waarin de Europese Centrale Bank een aantal uitspraken doet over cryptovaluta.² Zij hebben hierover een aantal vragen.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het kabinet het eens is met de ECB dat ongedekte crypto «a gamble disguised as an investment asset» zijn en dat «*regulation should acknowledge the speculative nature of unbacked cryptos and treat them as gambling activities*». Deze leden vragen of het kabinet daarmee bereid is alsnog ongedekte cryptomunten als gokwaar te bestempelen. Deze leden vragen of de recente ontwikkelingen laten zien dat de definitie van de Kansspelautoriteit uit 2018, die uitgaat van formele prijzen, premies en winnaars om te spreken over gokken, te beperkt en te formalistisch is. Is het kabinet bereid gehoor te geven aan de oproep van de ECB?

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het kabinet het met de ECB eens is dat bovenop de verordening betreffende markten in cryptoactiva (MiCA) aanvullende wet- en regelgeving moet komen zodat alle segmenten van de crypto-industrie gereguleerd zijn (inclusief bijvoorbeeld crypto-leningen en non-custodial wallet services). Welke rol ziet de regering hier weggelegd voor het aanscherpen van milieuaspecten van cryptowetgeving, omdat de borging van milieuaspecten op dit moment zwak is, zo vragen deze leden.

8. Overig

De leden van de D66-fractie merken op dat de eurozone per 1 januari 2023 is uitgebreid met Kroatië. Kan de Minister ingaan op het verloop van de introductie van de euro in Kroatië en welke lessen daar nu al uit te trekken vallen voor de toekomst?

De leden van de PVV-fractie vragen naar de reden dat Zweden niet heeft ingestemd met het akkoord EU-jaarbegroting 2023.

² ECB, 5 januari 2023 (<https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2023/html/ecb.blog.230105~75d5aee900.en.html>)

De leden van de GroenLinks-fractie wijzen erop dat dit voorjaar gestemd zal moeten worden over het hernieuwen van sanctiepakketten jegens Rusland. Zij vragen op welke manier voorkomen gaat worden dat bepaalde lidstaten, zoals Hongarije, om niet-dossier-inhoudelijke redenen (opnieuw) dwarsliggen, en op welke manier Nederland samen met andere lidstaten aan een strategie werkt om te voorkomen dat de Raad zich op dit punt laat gijzelen.

II Reactie van de Minister van Financiën

Ik heb met belangstelling kennisgenomen van de vragen en opmerkingen van de leden van de fracties van de VVD, de PVV, GroenLinks, D66, en Volt inzake de Eurogroep en Ecofinraad van 16 en 17 januari 2023. De beantwoording is per fractie gedaan.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van D66

De leden van de D66-fractie merken op dat Nederland een presentatie zal leveren over het prijsplafond voor energie in het licht van coördinatie van het begrotingsbeleid in de eurozone. Betekent dit dat Nederland als voorbeeld geldt binnen de eurozone? Kan de Minister in het verslag over dit agendapunt ingaan op de manier waarop andere landen hebben gereageerd op de Nederlandse presentatie?

Ik zal inderdaad een presentatie geven over het Nederlandse prijsplafond op energie voor kleinverbruikers. Hiermee kunnen we onze ervaringen in het ontwerpen van een dergelijk prijsplafond uitwisselen met andere lidstaten. Nederland geldt hierbij als voorbeeld in de EU, omdat het prijsplafond een zogenaamd «two-tier» mechanisme volgt. Bij een dergelijk mechanisme wordt een deel van de energieconsumptie gesubsidieerd, en betalen gebruikers voor het overige gebruik de marktprijs. In de aanbevelingen van de Raad over het economische beleid van de eurozone die deze Eurogroep ook worden besproken wordt gerefereerd naar het instellen van een «two-tier» mechanisme ter vervanging van brede prijssteun. Ik zal in het verslag ingaan op de reactie van andere lidstaten op mijn presentatie.

De leden van de D66-fractie vragen daarnaast of de Minister in het verslag of op een andere manier een overzicht kan verstrekken van de maatregelen die andere landen in de eurozone nemen ten aanzien van compensatie voor de hoge energieprijzen en welke lessen Nederland daaruit trekt of zou kunnen trekken voor mogelijke meer gerichte steun aan huishoudens als het prijsplafond afloopt? Welke andere landen presenteren hun case study ten aanzien van dit onderwerp en op basis waarvan zijn deze landen uitgekozen? Wat wordt precies bedoeld met het belang van beleidscoördinatie in de geannoteerde agenda en op welke wijze geeft Nederland daar invulling aan in het beleid?

Het kabinet heeft geen overkoepelend overzicht van de maatregelen die andere landen in de eurozone nemen. Wel zijn er een aantal belangrijke relevante bronnen in dit kader. Denktank Bruegel houdt een overzicht bij met maatregelen die lidstaten op nationaal niveau nemen om huishoudens en bedrijven te steunen.³ Daarnaast monitort de Commissie deze maatregelen en heeft in haar herfststraming van 11 november jl. een overzicht opgenomen van maatregelen getroffen door de EU-lidstaten.⁴

³ Bruegel Dataset National fiscal policy responses to the energy crisis: <https://www.bruegel.org/dataset/national-policies-shield-consumers-rising-energy-prices>

⁴ https://ec.europa.eu/economy_finance/forecasts/2022/autumn/TB%20-%20Fiscal%20policy%20measures%20to%20mitigate.pdf

Ook verwijs ik uw Kamer naar de kamerbrief van de Minister voor Klimaat en Energie (Kamerstuk 32 637, nr. 514) waarin uw Kamer geïnformeerd is over de steunmaatregelen die andere EU-lidstaten hebben genomen om bedrijven te ondersteunen in een periode van gestegen energiekosten.

Naast Nederland presenteert ook Frankrijk een *case study*.⁵ De voorzitter van de Eurogroep heeft deze landen gevraagd, en ik heb hier positief op geantwoord gelet op het belang van uitwisselingen van ervaringen. Het kabinet is niet op de hoogte van bepaalde criteria op basis waarvan de voorzitter van de eurogroep deze landen heeft gepolst, maar zoals beschreven in het antwoord op de vorige vraag geldt wordt het Nederlandse model met interesse bekeken. Door dergelijke presentaties aan mede-lidstaten te geven en hiermee ervaringen uit te wisselen poogt Nederland bij te dragen aan de coördinatie van het economisch beleid. Ook hebben wij contact met onder andere België over het sociaal tarief dat zij hebben ingesteld.⁶ Het prijsplafond dat voor 2023 geldt in Nederland is tijdelijk.

De leden van de D66-fractie constateren dat in de voorliggende Raadsaanbevelingen voor het economisch beleid is opgenomen om onder andere in 2023 het gebruik van generieke budgettaire steunmaatregelen te vermijden. Kan de Minister nader ingaan welke specifieke aanpassingen zijn gemaakt ten opzichte van eerdere versies van de Raadsaanbevelingen, op initiatief van welke landen en wat daarbij de positie van Nederland en het internationale speelveld was?

De aanbevelingen van de Raad voor het economisch beleid in de eurozone voor 2023 en 2024 zijn op basis van een aanbeveling van de Europese Commissie en wordt in verschillende ambtelijke voorportalen besproken en waar nodig aangepast. Het betreft veelal beperkte aanpassingen en verschuivingen van tekst om de aanbevelingen een logischere opbouw te geven, of om bepaalde beleidsvoornemens te onderstrepen. In de ogen van het kabinet zijn de aanbevelingen ten opzichte van de aanbeveling van de Commissie niet substantieel gewijzigd. Over alle wijzigingen is consensus bereikt tussen de lidstaten. In één geval was de Commissie tegen een door de lidstaten voorgestelde aanpassing. Daarvoor heeft de Raad een zogenoemde *comply or explain* verklaring opgesteld. Dit betreft een wijziging om niet naar de «*clean energy transition*» te verwijzen maar naar de «*energy transition*», omdat *clean energy* in de ogen van de Raad een onheldere term is. Nederland heeft er succesvol voor gepleit om in de aanbeveling over het begrotingsbeleid een zinsnede op te nemen over het belang om te reflecteren op gepaste manieren om steunmaatregelen af te bouwen. Verder heeft Nederland het belang benadrukt van voldoende aandacht voor de houdbaarheid van overheidsfinanciën en de boodschappen dat steun tijdelijk en zo veel mogelijk gericht op de meest kwetsbaren moet zijn en dat vanuit het begrotingsbeleid geen groei-impuls uit zou moeten gaan omdat dit de inflatie verder zou kunnen verhogen. Die boodschappen zijn in de aanbevelingen behouden.

In hoeverre vallen de Nederlandse beleidskeuzes voor 2023 zoals het prijsplafond, het verhogen van toeslagen en het verhogen van het minimumloon onder deze aanbevelingen, omdat deze niet generiek zijn, maar gericht op steun van mensen met een lager inkomen die relatief het hardst geraakt worden door hogere energieprijzen? Op welke manier

⁵ Frankrijk heeft een prijsplafond voor alle huishoudens.

⁶ In België is er sprake van gerichte energiesteun via een al eerder opgezet sociaal tarief op energie voor kwetsbare huishoudens en individuen. Dit sociaal tarief is voordeliger dan de markttarieven en is bij alle energieleveranciers van toepassing.

komt Nederland of komen andere landen tegemoet aan de aanbeveling om tweederonde-effecten voor de inflatie te voorkomen? Op welke manier wordt dat gemeten en wat zijn op dit moment de schattingen van de omvang van tweederonde-effecten voor de inflatie?

Het kabinet heeft verschillende maatregelen genomen om onder andere de koopkracht van huishoudens te ondersteunen vanwege de impact van de hoge inflatie. Dit pakket van maatregelen heeft voor een deel een generiek en een ander deel een gericht karakter. Verschillende verhogingen van toeslagen zijn bijvoorbeeld gericht op huishoudens met een laag inkomen. Het prijsplafond is een maatregel die aangrijpt op de bron van inflatie en prijsonzekerheid, namelijk de stijgende energieprijzen. Het prijsplafond vermindert de prijsstijging voor huishoudens en geeft hen zekerheid tot aan het verbruik van 1.200m³ gas en tot een verbruik van 2900 kWh stroom. Tegelijkertijd geldt het prijsplafond voor alle huishoudens en wordt het in dat opzicht niet als gericht gezien. Het kabinet streeft naar een balans waarbij maatregelen enerzijds voldoende gericht zijn om tweederonde-effecten te voorkomen en anderzijds voldoende effectief om huishoudens daadwerkelijk te ondersteunen.

De leden van de D66-fractie merken op dat de eurozone per 1 januari 2023 is uitgebreid met Kroatië. Kan de Minister ingaan op het verloop van de introductie van de euro in Kroatië en welke lessen daar na al uit te trekken vallen voor de toekomst?

De invoering van de euro in Kroatië is op 1 januari jl. begonnen en pas tijdens de Eurogroep zal nadere informatie worden verstrekt over het verloop hiervan. Op dit moment acht ik het dan ook te vroeg om lessen te trekken voor de toekomst.

De leden van de D66-fractie constateren dat met het goedkeuren van het Hongaarse RRF-plan nu alle herstelplannen zijn goedgekeurd. De voornoemde leden spreken hun steun uit voor het onthouden van stemming bij het Hongaarse herstelplan en zijn verontrust over het feit dat Nederland hierin wederom alleen stond. Is de Minister het met voornoemde leden eens dat we moeten werken aan een bredere basis vanuit meerdere landen voor een assertieve houding richting landen die beleid voeren dat schuurt met gedeelde Europese waarden ten aanzien van de rechtsstaat en de democratie?

Wat betreft het Hongaarse herstelplan heeft Nederland een eigenstandige afweging gemaakt en geen medestanders gevonden in de onthouding. Het krachtenveld in de Raad wisselt per instrument, maar in algemene zin geldt dat het kabinet op het rechtsstaatsdossier zoveel mogelijk optreedt met een groep gelijkgezinde lidstaten. Het feit dat de Raad op 15 december 2022 overeenstemming heeft bereikt over de inzet van de MFK-rechtsstaatsverordening tegen Hongarije, laat zien dat er steun is in de Raad om op te treden tegen rechtsstaatschendingen. Het kabinet blijft zich ervoor inzetten om de samenwerking met gelijkgezinde lidstaten verder te intensiveren en uit te breiden naar nieuwe partners.

Kan de Minister een reflectie delen wat de eerste resultaten van het RRF door Europa heen zijn met enkele sprekende voorbeelden van concrete effecten van het RRF?

De herstel- en veerkrachtfaciliteit (Recovery and Resilience Facility, RRF) is in februari 2021 officieel opgericht en alle lidstaten hebben inmiddels een door de Raad goedgekeurd herstel- en veerkrachtplan. Daarmee is de RRF in de implementatiefase beland. De Europese Commissie monitort de voortgang van de implementatie en maakt deze informatie op verschil-

lende manieren publiek toegankelijk. De Europese Commissie houdt ten eerste een scoreboard bij waarin de progressie van lidstaten op basis van *common indicators* wordt weergegeven.⁷ Daarnaast heeft de Europese Commissie in juli 2022 een rapport gepubliceerd over de voortgang van de implementatie van de RRF.⁸ In dit rapport zijn verschillende voorbeelden opgenomen van hervormingen en investeringen die landen uitgevoerd hebben in het kader van de herstel- en veerkrachtplannen.

Kan de Minister tevens aangeven wat de huidige stand van zaken is ten aanzien van uitvoering van het Nederlandse herstelplan? Ligt alles op schema om snel over te kunnen gaan tot uitbetaling van de RRF-middelen aan Nederland?

Op 4 oktober jl. is het Nederlandse herstel- en veerkrachtplan (HVP) formeel goedgekeurd in de Ecofinraad. Momenteel werkt het kabinet aan de implementatie van het plan, de indiening van de eerste betalingsaanvraag en de eventuele aanpassing van het plan naar aanleiding van REPowerEU. Met betrekking tot de implementatie van het plan is het kabinet momenteel hoofdzakelijk bezig met het finaliseren van de operationele regelingen waarin nadere afspraken worden gemaakt over de monitoring en de verantwoording van de mijlpalen en doelstellingen. Daarnaast werkt het kabinet aan het inregelen van de controle – en beheerssystemen die moeten gaan verifiëren dat de mijlpalen en doelstellingen daadwerkelijk behaald zijn, en die bescherming van de financiële belangen van de Unie moeten garanderen. Met REPowerEU beoogt de Europese Commissie de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen terug te dringen en de transitie naar schone energie te versnellen. Om aanspraak te kunnen maken op de extra REPowerEU middelen moeten lidstaten een nieuw REPowerEU hoofdstuk toevoegen aan hun bestaande plannen of in het geval van Nederland – dat al een REPowerEU hoofdstuk heeft in het HVP – een aangepast plan indienen.

Het kabinet is voornemens eind 2023 het eerste betalingsverzoek a EUR 1,4 mld. in te dienen bij de Europese Commissie. Het kunnen indienen van de betalingsaanvraag is afhankelijk van een aantal voorwaarden. In de eerste plaats zal Nederland met de Europese Commissie de operationele regelingen succesvol moeten afronden. Verder zullen alle mijlpalen en doelstellingen die zijn gekoppeld aan het eerste betaalverzoek moeten zijn. Voor het eerste betaalverzoek moeten 33 mijlpalen en/of doelstellingen behaald zijn. De mijlpalen die behoren bij het eerste betaalverzoek zijn vastgelegd in de Annex van het Raadsuitvoeringsbesluit.⁹ Momenteel ligt alles daarvoor op schema om die deadline te halen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PVV

Ten aanzien van de digitale euro willen de leden van de PVV-fractie allereerst weten of het kabinet harde voorwaarden stelt aan de introductie van een digitale euro. Het kabinet noemt enkele voorwaarden die van belang zijn voor Nederland, maar zijn dit ook harde voorwaarden om uiteindelijk niet in te stemmen met de introductie van een digitale euro? Kunt u per voorwaarde aangeven in hoeverre dit een harde voorwaarde is voor het niet instemmen met de introductie van een digitale euro: (1) duidelijke voordelen voor consumenten, bedrijven en bredere economie; (2) token-gebaseerde digitale euro; (3) waarborging van privacy; (4) overeenstemming met het anti-witwasraamwerk; (4) waarborgen voor de financiële stabiliteit en (5) een niet-programmeerbare digitale euro?

⁷ https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/index.html?lang=en

⁸ https://commission.europa.eu/system/files/2022-07/com_2022_383_1_en.pdf

⁹ Annex van het Raadsuitvoeringsbesluit, p. 70–71.

De Europese Commissie heeft aangekondigd om in het tweede kwartaal van 2023 met een wetgevend voorstel te komen voor de eventuele invoering van een digitale euro. De Commissie heeft aangegeven dat in het voorstel de essentiële beleidskeuzes worden vastgelegd. De vraag of het kabinet kan instemmen met invoering van een digitale euro kan pas worden beantwoord als het voorstel van de Commissie er ligt en de onderhandelingen erover zijn afgerond. Dan pas kan worden beoordeeld of het voorstel voldoet aan de voorwaarden die Nederland stelt. De voorwaarden die ik eerder noemde en die ook uw Kamer heeft meegegeven zijn (1) duidelijke voordelen voor consumenten, bedrijven en brede economie; (2) waarborging van privacy; (3) overeenstemming met het anti-witwasraamwerk; (4) waarborgen voor de financiële stabiliteit en (5) een niet-programmeerbare digitale euro; dit zijn inderdaad harde voorwaarden. Verder wil ik dat er met open blik wordt gekeken naar en meer gedegen onderzoek komt naar de voor- en nadelen van zowel een account-gebaseerde als een token-gebaseerde variant van een digitale euro. Het kabinet zal het voorstel van de Commissie op de genoemde voorwaarden beoordelen. Zoals bij alle Europese voorstellen heeft de Kamer zelf ook uitgebreide mogelijkheden om het kabinetsstandpunt dan te bevragen en (waar de Kamer dit nodig acht) eventueel bij te sturen.

Verder vragen de leden van de PVV-fractie om een update van alle subsidies en leningen die tot nu toe onder de herstel- en veerkrachtfaciliteit zijn verstrekt (graag per lidstaat en bedrag uitsplitsen).

Zoals aangegeven in een brief van 17 september 2021 ontvangt uw Kamer periodiek, namelijk eens per kwartaal, een overzicht van de definitieve beoordeling van ingediende betaalverzoeken door de Europese Commissie.¹⁰ Deze benadering is ingegeven door de wens om de informatievoorziening aan het parlement overzichtelijk te houden. Dit overzicht bevat ook een stand van zaken van de uitbetaling van alle subsidies en leningen tot dan toe. De Kamerbrief met de derde kwartaal-update over 2022 is op dit moment het meest recent.¹¹ De Tweede Kamer zal spoedig een nieuwe kwartaalupdate ontvangen over het vierde kwartaal van 2022. Actuele informatie over de verstrekte subsidies en leningen is ook te vinden op de website van de Europese Commissie.¹²

Ten aanzien van het tweede betaalverzoek van Griekenland in het kader van de herstel- en veerkrachtfaciliteit willen de leden van de PVV-fractie vervolgens weten hoe u het gegeven beoordeelt dat Griekenland stopt met het privatiseren van de havens.¹³ Het privatiseren hiervan was toch echt één van de voorwaarden voor de noodleningen die Griekenland heeft gekregen om niet failliet te gaan? Waarom gaat het kabinet dan alsnog akkoord met het inwilligen van het tweede betaalverzoek van Griekenland?

Ten aanzien van het tweede betaalverzoek van Griekenland in het kader van de herstel- en veerkrachtfaciliteit willen de leden van de PVV-fractie vervolgens weten hoe u het gegeven beoordeelt dat Griekenland stopt met het privatiseren van de havens.¹⁴ Het privatiseren hiervan was toch echt één van de voorwaarden voor de noodleningen die Griekenland heeft gekregen om niet failliet te gaan? Waarom gaat het kabinet dan alsnog

¹⁰ Kamerstuk 21 501-07, nr. 1781.

¹¹ Kamerstuk 21 501-07, nr. 1903

¹² https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/disbursements.html?lang=en

¹³ <https://www.trouw.nl/buitenland/griekenland-stopt-met-het-privatiseren-van-havens~bd58aea6d/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

¹⁴ <https://www.trouw.nl/buitenland/griekenland-stopt-met-het-privatiseren-van-havens~bd58aea6d/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

akkoord met het inwilligen van het tweede betaalverzoek van Griekenland?

Uitbetaling onder de herstel- en veerkrachtfaciliteit vindt plaats op basis van behaalde mijlpalen en doelen die zijn vastgelegd in een uitvoeringsbesluit van de Raad ter goedkeuring van de herstelplannen. Allereerst beoordeelt de Europese Commissie na een verzoek tot uitbetaling van een lidstaat of de mijlpalen en doelen uit dat herstelplan zijn bereikt. Wanneer de Commissie tot een voorlopige positieve beoordeling komt vraagt zij het Economisch en Financieel Comité (EFC) om een opinie over de bereikte mijlpalen en doelen. Het EFC is een ambtelijk voorportaal voor de Ecofinraad. De Commissie moet voor haar definitieve beoordeling rekening houden met de opinie van het EFC. Indien de uiteindelijke beoordeling door de Commissie positief is zal de Commissie een besluit nemen tot uitbetaling van middelen via de zogenoemde onderzoeksprocedure van de comitologie.

Aangezien de privatisering van Griekse havens geen onderdeel is van het Griekse plan in het kader van de herstel- en veerkrachtfaciliteit, heeft het al dan niet doorgaan daarvan ook geen invloed op dit tweede Griekse betaalverzoek.

Voorts lezen de leden van de PVV-fractie dat er in totaal 210 miljoen euro gereserveerd is voor steunmaatregelen voor Oekraïne en Moldavië. De leden van de PVV-fractie vragen naar een overzicht van de financiële steun die Oekraïne in de afgelopen 5 jaar van de EU heeft ontvangen (graag per jaar en bedrag uitsplitsen). Kunt u tevens hetzelfde overzicht geven van Moldavië?

De 210 miljoen euro voor Oekraïne en Moldavië in de EU-begroting van 2023 zijn beschikbaar gemaakt uit NDICI, het EU-instrument voor nabuurschap, ontwikkeling en internationale samenwerking. De middelen uit dit instrument zijn beschikbaar voor samenwerking met partnerlanden, thematische programma's m.b.t. bijvoorbeeld mensenrechten, stabiliteit en vrede en middelen bestemd voor crisisbeheersing. Het betreft hier geen liquiditeitssteun, zoals het instrument voor Macro-financiële bijstand (MFB).

Sinds 2018 is Moldavië ontvanger geweest van verschillende MFB's. In 2018 heeft het land 100 miljoen euro aan MFB toegewezen gekregen, waarvan 40 miljoen euro in giften, de overige 60 miljoen euro in leningen.¹⁵ In 2020 heeft Moldavië nogmaals MFB-steun van 100 miljoen euro toegewezen gekregen om de gevolgen van de COVID-19-pandemie aan te kunnen pakken. In 2022 heeft Moldavië een pakket aan MFB-steun van 150 miljoen euro (120 miljoen euro leningen en 30 miljoen giften) toegekend gekregen. Deze MFB-steun is toegekend om behulpzaam te zijn bij de gevolgen van de gascrisis, mede als gevolg van de Russische agressie in Oekraïne.

Oekraïne heeft sinds 2018 een aantal maal MFB-steun toegewezen gekregen vanuit de Unie. In 2018 is voor in totaal 1 miljard euro aan leningen toegekend. Voor hulp bij de gevolgen van de COVID-19-crisis heeft Oekraïne daarna in 2020 in totaal 1,2 miljard euro aan MFB-leningen toegekend gekregen. Als gevolg van de Russische agressie is in 2022 in totaal 7,2 miljard euro aan MFB-leningen toegekend. Voor het jaar 2023 is er een MFB-pakket van 18 miljard euro aan leningen overeengekomen.

¹⁵ https://economy-finance.ec.europa.eu/international-economic-relations/candidate-and-neighbouring-countries/neighbouring-countries-eu/neighbourhood-countries/moldova_en

Ook vragen de leden van de PVV-fractie naar de reden dat Zweden niet heeft ingestemd met het akkoord EU-jaarbegroting 2023.

De reden dat Zweden niet heeft ingestemd met het uiteindelijke akkoord is dat zij van mening waren dat het akkoord te veel afweek van de Raadspositie. Het kabinet heeft alles overwegend besloten in te stemmen met het akkoord, zoals uiteengezet in mijn brief van 6 december jl.¹⁶

Voorts merken de leden van de PVV-fractie op dat het kabinet ernaar streeft Pijler 2 tijdig te implementeren. Mocht een akkoord uitblijven dan zal het kabinet kijken naar andere mogelijkheden om tot gecoördineerde implementatie over te gaan met een zo groot mogelijke groep lidstaten. De leden van de PVV-fractie willen weten wat de stand van zaken is van het implementeren hiervan door in elk geval Duitsland, Frankrijk, Spanje en Italië. In hoeverre kan dit voor Nederland een concurrentienadeel opleveren ten aanzien van de rest van de wereld?

Op donderdag 15 december is een definitief akkoord bereikt op het richtlijnvoorstel Pijler 2. Uw Kamer is hierover in het verslag van de Eurogroep en Ecofinraad van 5 en 6 december 2022 en in een separate brief¹⁷ geïnformeerd.¹⁸ Als gevolg hiervan moeten alle EU-lidstaten, en dus ook Duitsland, Frankrijk, Spanje en Italië, de richtlijntekst uiterlijk 31 december 2023 hebben omgezet in nationale wetgeving. Ten behoeve van een tijdige implementatie in Nederland, ben ik voornemens het definitieve wetsvoorstel strekkende tot implementatie van de Pijler 2-maatregelen in het voorjaar van 2023 aan uw Kamer aan te bieden. Het recente EU-akkoord op het richtlijnvoorstel Pijler 2 is een belangrijke mijlpaal en een krachtig signaal naar de rest van de 137 landen dat de EU zich houdt aan de Pijler 2-afspraken zoals in 2021 gemaakt in het Inclusive Framework (IF), georganiseerd door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).¹⁹

Verder lezen de leden van de PVV-fractie dat bij het uitblijven van een bilaterale garantie van Hongarije de overige 26 lidstaten het gemiste deel van Hongarije moeten opvangen om alsnog gezamenlijk tot een garantie voor het totale benodigde bedrag van 18 miljard euro uit het MFB-voorstel de komen. Hierdoor verandert de hoogte van de Nederlandse garantie van 1,062 miljard euro naar 1,073 miljard euro. De leden van de PVV-fractie willen weten wat het garantiebeleid is van het kabinet: is het kabinet het eens dat garanties slechts in strikt noodzakelijke gevallen moeten worden vertrekt en dat het streven moet zijn om overheidsverantwoordelijkheid zo veel mogelijk af te bouwen?

Zoals toegelicht in het deelverslag van de Ecofinraad van 6 december²⁰ was er ten tijde van deze Ecofinraad nog geen benodigde unanimiteit in de Raad voor de steun aan Oekraïne zoals voorgesteld door de Commissie. Dit als gevolg van een mogelijk gebrek van steun door Hongarije. In het Commissievoorstel wordt de steun aan Oekraïne gegarandeerd via de headroom, oftewel de marge onder het plafond uit het Eigenmiddelenbesluit, waarvoor unanimiteit is vereist. Een terugval-optie was het afgeven van bilaterale garanties van 26 lidstaten, dus zonder Hongarije. Uiteindelijk is er toch nog de benodigde unanimiteit

¹⁶ Kamerstuk 21 501-03, nr. 172.

¹⁷ Kamerstuk 25 087, nr. 302

¹⁸ Kamerstuk 25 087, nr. 302

¹⁹ In 2021 is met 137 landen in het IF, georganiseerd de OESO, een akkoord op hoofdlijnen bereikt over de herziening van het internationale belastingsysteem. Onderdeel van dit akkoord zijn afspraken over een wereldwijd effectief minimumniveau van belastingheffing (Pijler 2).

²⁰ Kamerstuk 21 501-07, nr. 1912

bereikt, zoals toegelicht in het verslag van Eurogroep en Ecofinraad van 5 en 6 december²¹. De steun aan Oekraïne wordt daarmee conform het Commissievoorstel door heel de Unie gedragen, waardoor de terugval-optie die de Raad had ontwikkeld voor steun met 26 landen niet meer nodig is.

Conform de Begrotingsregels 2022–2025 zoals vastgesteld tijdens het Coalitieakkoord (bijlage bij Kamerstuk 35 788, nr. 77), hanteert het kabinet met betrekking tot risicoregelingen (garanties, leningen en achterborgstellingen) een «nee, tenzij beleid». Dit houdt in dat het kabinet betracht zoveel mogelijk terughoudendheid te zijn bij het aangaan van nieuwe financiële risico's.

Het is mogelijk dat het kabinet bij een zware crisis een ruimhartiger risicoregelingenbeleid voert, omdat garanties en leningen vaak een geschikt instrument zijn om risico's uit de economie mee op te vangen en over te nemen via de overheidsbegroting. De «tenzij-clausule» is dan noodzakelijkerwijs vaker van toepassing.

Ten slotte lezen de leden van de PVV-fractie dat indien de Commissie in de toekomst een beroep moet doen op de bilaterale garanties dit pro rata gedaan zal worden op basis van het bni-aandeel van de lidstaten. Wanneer een lidstaat op dat moment niet in staat is deze oproep in te willigen, zal dit ontbrekende deel tijdelijk bij de resterende lidstaten worden opgehaald. De leden van de PVV-fractie willen weten in hoeverre gegarandeerd wordt dat het ontbrekende deel echt tijdelijk bij de resterende lidstaten wordt opgehaald en voorkomen zal worden dat de Nederlandse afdracht alsnog zal stijgen.

Zoals reeds toegelicht in het deelverslag van de Ecofinraad van 6 december²² was er ten tijde van deze Ecofinraad nog geen benodigde unanimitieit in de Raad voor de steun aan Oekraïne zoals voorgesteld door de Commissie. Dit als gevolg van een mogelijk gebrek van steun door Hongarije. In het Commissievoorstel wordt de steun aan Oekraïne gegarandeerd via de headroom, oftewel de marge onder het plafond uit het Eigenmiddelenbesluit, waarvoor unanimitieit is vereist. Een terugval-optie was het afgeven van bilaterale garanties van 26 lidstaten, dus zonder Hongarije. Uiteindelijk is er toch nog de benodigde unanimitieit bereikt, zoals reeds toelichting in het verslag van Eurogroep en Ecofinraad van 5 en 6 december²³. De steun aan Oekraïne wordt daarmee conform het Commissievoorstel door heel de Unie gedragen, waardoor de terugval-optie die de Raad had ontwikkeld voor steun met 26 landen niet meer nodig is.

De garantstelling voor MFB-steun aan Oekraïne in 2023 werkt net zoals andere garanties uit hoofde van de marges uit het Eigenmiddelenbesluit, zoals die zijn toegelicht in de memorie van toelichting bij dit besluit en in de begroting van het Ministerie van Financiën. Zo geldt ook bij headroom-garanties dat, indien de garanties worden ingeroepen, iedere lidstaat bijdraagt op basis van hun relatieve bni-aandeel in het EU-bni. Ook geldt dat, indien een lidstaat op dat moment niet in staat is deze oproep in te willigen, dit ontbrekende deel tijdelijk bij de resterende lidstaten wordt opgehaald. Deze tijdelijke afwijking van bijdragen naar rato van het bni-aandeel wordt, indien die zich voordoet, middels een aanpassing van de EU-begroting zo snel mogelijk hersteld. De ontbrekende kasmiddelen die de Europese Commissie als laatste redmiddel mag opvragen bij de

²¹ Kamerstuk 21 501-07, nr. 1916

²² Kamerstuk 21 501-07, nr. 1912

²³ Kamerstuk 21 501-07, nr. 1916

lidstaten, worden tijdelijk door een lidstaat beschikbaar gesteld omdat iedere lidstaat onverminderd gehouden blijft aan de op basis van het Eigenmiddelenbesluit verschuldigde bedragen. Ten tijde van de onderhandelingen over het huidige Eigenmiddelenbesluit heeft de Juridische Dienst van de Raad dit toegelicht in hun advies. De JDR heeft hierbij aangegeven dat uit de mogelijkheid tot het ophalen van tijdelijke additionele middelen bij lidstaten geen schuldmutualisatie voortvloeit en dat deze niet beschouwd kan worden als hoofdelijke aansprakelijkheid van een lidstaat.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD

De leden van de VVD fractie lezen dat tijdens de Eurogroep naar verwachting een «terugkijkende verklaring» zal worden vastgesteld naar aanleiding van een bespreking van de digitale euro. Wat is het doel van deze verklaring en wat is de Nederlandse inzet?

In Eurogroepverband wordt de digitale euro sinds 2021 besproken op politiek niveau. De verwachting is dat de Eurogroepvoorzitter een verklaring wil opstellen om een samenvatting te geven van de in de afgelopen maanden gevoerde discussies binnen de Eurogroep over de digitale euro (waarover uw Kamer regelmatig is geïnformeerd via de verslagen van de Eurogroep), maar ook om vooruit te kijken naar hoe de Eurogroep het onderwerp de komende maanden verder zal oppakken, in ieder geval totdat de Commissie met het voorgenomen wetsvoorstel komt.

Het kabinet geeft in de Kamerbrief van 5 juli 2022²⁴ over de ontwerpkeuzes van de digitale euro aan dat een mogelijke invoering van de digitale euro vraagt om een zorgvuldige afweging en dat dit alleen kan op basis van politieke besluitvorming. Ook moet het duidelijk zijn wat de voordelen zijn van een digitale euro voor consumenten, bedrijven en de bredere economie. Belangrijke voorwaarden bij een wetsvoorstel voor de digitale euro zijn voor Nederland onder meer dat de privacy is gewaarborgd, dat de digitale euro niet-programmeerbaar wordt, en dat er voldoende waarborgen zijn voor de financiële stabiliteit. Nederland zet zich er voor in dat deze elementen onderdeel zijn van de mogelijke verklaring van het werkprogramma.

Ook wordt een vooruitblik geven op het werkprogramma voor de digitale euro in 2023, zo lezen de leden van de VVD. De Minister geeft in de geannoteerde agenda aan dat op het moment van schrijven van de agenda zowel de conceptverklaring als het conceptwerkprogramma nog niet beschikbaar waren. De leden van de VVD merken op dat het voor de Tweede Kamer hierdoor niet mogelijk is de Nederlandse kabinetsinzet tijdig bij te sturen. Kan de Minister de conceptverklaring en het conceptwerkprogramma voorafgaand aan de Eurogroep alsnog naar de Tweede Kamer sturen?

De conceptverklaring en het conceptwerkprogramma zijn nog onderwerp van gesprek en kunnen daarom, zoals gebruikelijk bij verklaringen van de Eurogroep, niet worden gedeeld met de Kamer voorafgaand aan de Eurogroep. Wel kan ik aangeven wat er naar verwachting in de Eurogroep zal worden besproken en naar verwachting in de verklaring komt te staan. De verwachting is dat de Eurogroepvoorzitter, op basis van de vier eerdere Eurogroepvergaderingen en de Eurowerkgroepvergaderingen, voornemens is om een verklaring op te stellen waarin de stand van zaken wordt gegeven van de discussies in de Eurogroep over het digitale-

²⁴ Kamerstuk 27 863, nr. 103

europroject. De Eurogroepvoorzitter geeft naar verwachting hierbij een korte schets van wat er in de Eurogroep is besproken over algemene doelstellingen en politieke dimensies van een digitale euro in de afgelopen maanden.

De Kamer is hierover meermaals geïnformeerd in de verslagen over de Eurogroepvergaderingen. Hierbij is de verwachting dat de Eurogroep zal benadrukken dat een digitale euro contant geld moet aanvullen, en niet vervangen, en gebruikers in de eurozone toegang tot publiek geld moet garanderen in tijden van toenemende digitalisering van betalingen. Een digitale euro zou in een steeds meer gedigitaliseerde economie een rol kunnen spelen bij het versterken van de strategische autonomie van de Europese Unie en het bevorderen van innovatie in de financiële sector. Nederland zet zich er, zoals gebruikelijk, voor in dat de Nederlandse inzet en voorwaarden zo veel mogelijk onderdeel zijn van de voorgenomen verklaring en dat de verklaring geen elementen bevat die zich tegen de Nederlandse inzet ingaan.

De verwachting is verder dat de Eurogroepvoorzitter aangeeft dat de Eurogroep in het tweede kwartaal van het jaar verder zal spreken over de algemene ontwerpkeuzes of opties voor de digitale euro en de resultaten van de door de ECB uitgevoerde prototyping. Hiermee zal de Eurogroep een actieve rol blijven spelen in de voortgang van de onderzoeksfase van de ECB en de voorbereiding van het wetgevingsvoorstel door zoveel mogelijk politieke richting te geven. Nederland zet zich er voor in dat de Nederlandse inzet en voorwaarden onderdeel zullen zijn van de toekomstige besprekingen.

Hoe zorgt de Minister ervoor dat de randvoorwaarden voor de invoering van een digitale euro die door het Nederlandse parlement zijn vastgesteld, met name gericht op privacy en non-programmeerbaarheid, in het wetsvoorstel wordt verwerkt die in het tweede kwartaal van 2023 door de Europese Commissie wordt gepresenteerd?

Het al dan niet invoeren van de digitale euro zal een politiek besluit zijn. Hetzelfde geldt voor de belangrijkste elementen in het ontwerp van de digitale euro. Zonder akkoord van de Raad en het Europees parlement zal de ECB niet kunnen besluiten tot invoering van de digitale euro. Dit is ook de reden waarom de Commissie in het tweede kwartaal van dit jaar met een wetsvoorstel zal komen waarmee de basis wordt gelegd voor een digitale euro. Dit voorstel zal vervolgens door de Raad en het Europees parlement worden behandeld.

Nederland heeft zowel formeel als informeel de randvoorwaarden die door het kabinet en door de Kamer zijn geformuleerd overgebracht bij de Europese Commissie. Het belang van privacy en niet-programmeerbaarheid is ook opgenomen in het non-paper dat Nederland samen met Frankrijk, Spanje, Duitsland en Italië aan de Commissie heeft gestuurd. Dit laat zien dat de zorgen op deze thema's breed worden gedeeld onder de verschillende landen, en dat deze landen dus verwachten dat het wetsvoorstel duidelijke bepalingen bevat waarmee deze zorgen worden geadresseerd. Daarnaast heeft het kabinet in de Eurogroepbesprekingen het belang van deze onderwerpen meermaals onderstreept. Ik zal, in lijn met de kabinetsinzet en de verschillende aangenomen moties tijdens het tweeminutendebat op 14 december jl. (Handelingen II 2022/23, nr. 35, debat over de digitale euro), blijven optrekken met collega's in andere lidstaten om de Nederlandse voorwaarden in de discussies in te brengen. Daarvoor biedt de ingezette samenwerking met mijn collega's een goede basis. Het opnemen van de uitgangspunten en (rand)voorwaarden in verklaringen van de Eurogroep bieden een aanvullende mogelijkheid om

politieke overeenkomst te vinden en sturing te geven voorafgaand aan het voorstel van de Commissie.

De Minister stelt dat met het wetsvoorstel de besluitvorming over een invoering van de digitale euro en over de essentiële bouwstenen ervan bij de medewetgevers (de Raad van de Europese Unie en het Europees parlement) wordt neergelegd. En dat deze medewetgevers dus zullen bepalen of de digitale euro er komt en hoe de essentiële onderdelen van de digitale euro eruit komen te zien. Hierbij gaat de Minister voorbij aan rol van het Nederlandse medewetgever, de Tweede Kamer, volgens de leden van de VVD. De Minister geeft aan dat Nederland tijdens deze Eurogroep «waar mogelijk de Nederlandse aandachtspunten en wensen onder de aandacht zal brengen». De leden van de VVD-fractie vinden deze inzet te vrijblijvend en vragen de Minister de Nederlandse randvoorwaarden steviger neer te zetten en voorwaardelijk te maken aan steun voor de invoering van een digitale euro.

Zoals eerder aangegeven heeft de Europese Commissie aangekondigd om in het tweede kwartaal van 2023 met een wetgevend voorstel te komen voor de eventuele invoering van een digitale euro vormt. Zoals aangegeven in antwoord op vragen van de PVV-fractie heeft het kabinet inderdaad stevige voorwaarden waaraan voldoen moet worden voordat het kabinet een eventueel voorstel zou kunnen steunen, waaronder ook de door de Kamer aangenomen moties op dit onderwerp. Het kabinet is momenteel zeer actief in het onder de aandacht brengen van de Nederlandse aandachtspunten en voorwaarden, zoals op het antwoord op de voorgaande vraag ook wordt beschreven.

Het kabinet legt verantwoording af aan de Tweede Kamer. Bij elk Europees voorstel heeft de Kamer, conform formeel vastgelegde bevoegdheden en afspraken, uitgebreide mogelijkheden om de kabinetsinzet te bevragen en (waar de Kamer dat nodig acht) bij te sturen. Dit zal ook bij dit voorstel het geval zal zijn. Hetzelfde geldt ook voor de inzet van het kabinet in besprekingen in de Eurogroep, zoals via dit schriftelijk overleg. Het onderwerp is meermaals uitgebreid met uw Kamer besproken, waarbij alle door de Kamer aangenomen moties en gedane toezeggingen zijn en/of worden uitgevoerd.

Ten slotte geeft de Minister aan dat «Nederland open staat voor alternatieven voor een rekening gebaseerde digitale euro, zoals een token-gebaseerde oplossing». De leden van de VVD constateren echter dat deze alternatieven zich niet vanzelf manifesteren. Wat is de Nederlandse inzet om deze alternatieven ook daadwerkelijk gepresenteerd te krijgen?

Nederland heeft tijdens de Eurogroepvergaderingen het belang van een duidelijke analyse en open vergelijking van verschillende alternatieve ontwerpmogelijkheden, zoals een token-gebaseerde variant, van een digitale euro meermaals overgebracht bij de ECB en de Commissie, en zal dit conform de motie van de leden Grinwis en Heinen²⁵ ook blijven doen.

De leden van de VVD-fractie lezen verder dat de Eurogroep van gedachten zal wisselen over de huidige macro-economische situatie in de eurozone. De verwachting is dat het IMF-rapport op dit punt aandacht zal besteden aan de gevolgen van de hoge inflatie in de eurozone. Wordt hierbij ook ingegaan op de oorzaken van de hoge inflatie, zowel met betrekking tot het monetaire beleid als het begrotingsbeleid?

²⁵ Kamerstuk 27 863, nr. 114

De aanleiding van deze bespreking is het bezoek van het IMF aan de eurozone tussen 28 november en 6 december. Naar verwachting zal er tijdens deze bespreking inderdaad worden ingegaan op de oorzaken van hoge inflatie met betrekking tot zowel monetair beleid als begrotingsbeleid.

Deelt de Minister de mening van de VVD en het IMF dat hoge begrotingsstekorten niet bijdragen aan het bestrijden van de inflatie? Wat is de Nederlandse inzet om dit punt prominenter op de agenda van de Eurogroep te krijgen? En hoe zorgt het kabinet ervoor dat de zorgelijk hoge schuld niveaus, die extra oplopen als gevolg van compensatie voor de hoge energielasten, worden gereduceerd? Volgens de leden van de VVD kan de Minister deze vraag beantwoorden in relatie tot het opvolgende agendapunt, te weten de hervorming van het stabiliteit- en groeipact.

Voor het bestrijden van de inflatie is het belangrijk dat het effect van het budgettaire beleid op de economische groei in de eurozone in zijn geheel neutraal is. Dit zal volgens de Commissie gelden voor 2023, indien er komend jaar geen aanvullende steunmaatregelen worden getroffen om de energiecrisis te mitigeren. Om hoge begrotingstekorten tegen te gaan en de inflatie te beteugelen, pleit Nederland in de Eurogroep voor tijdelijke en gerichte maatregelen. Het onderwerp heeft nadrukkelijk de aandacht van de Eurogroep. De Eurogroep onderschrijft de noodzaak voor tijdelijke en op de meest kwetsbaren gerichte maatregelen en het voorkomen dat het budgettaire beleid de inflatie verder verhoogd ook. In december nam de Eurogroep hierover een verklaring aan²⁶, waarover uw Kamer in het verslag van de Eurogroep en Ecofinraad van 5 en 6 december is geïnformeerd. Deze boodschappen zijn ook onderdeel van de aanbeveling van de Raad over het economisch beleid van de eurozone die op 16 januari in de Eurogroep besproken wordt en naar verwachting op 17 januari door de Ecofinraad goedgekeurd worden, zoals aangegeven in de geannoteerde agenda voor deze vergaderingen die uw Kamer ontving.

Het tempo van schuldafbouw is een belangrijk element van de discussie over de hervorming van het SGP. Dit is uitgebreid aan bod gekomen in de Kamerbrief over Nederlandse inzet Stabiliteits- en Groeipact (SGP) van 4 maart jl.²⁷ en de Kamerbrief over kabinetsappreciatie van de mededeling van de Europese Commissie over Stabiliteits- en Groeipact en de Macro-economische Onevenwichtigheidsprocedure van 28 november jl.²⁸

Met betrekking tot de financiële sancties indien geen effectieve actie door lidstaten wordt ondernomen binnen een buitensporigtekortprocedure, vragen de leden van de VVD of het kabinet hierbij ook nadrukkelijk kijkt naar het inhouden van uitkeringen uit Europese fondsen, in lijn met de systematiek gehanteerd binnen het tijdelijke Coronaherstelfonds (RRF)? Hoe wordt volgens het kabinet hierbij voorkomen dat lidstaten in de toekomst buiten de buitensporigtekortprocedure worden gehouden om zo financiële sancties te ontlopen? Wat is de kabinetsinzet om de discretionaire bevoegdheid van de Europese Commissie op dit punt in te perken?

Zoals aangegeven in de kabinetsappreciatie van de mededeling van de Europese Commissie inzake het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) en de Macro-economische Onevenwichtigheidsprocedure, die uw Kamer op 28 november ontving, wil de Commissie de mogelijkheid behouden om

²⁶ <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2022/12/05/eurogroup-statement-on-draft-budgetary-plans-for-2023>

²⁷ Kamerstuk 21 501-07, nr. 1815

²⁸ Kamerstuk 21 501-07, nr. 1913

EU-fondsen op te schorten wanneer een lidstaat binnen een buitensporig-tekortprocedure (Excessive Deficit Procedure; EDP) geen effectieve actie onderneemt om zijn buitensporig tekort terug te dringen. Deze mogelijkheid bestaat nu ook al, en geldt voor de cohesie- en structuurmid-delen en de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit. Zoals aangegeven in de kabinetsappreciatie acht het kabinet dit type maatregelen alleen effectief als de Commissie en de Raad voldoende snel EDP's openen, voldoende ambitieuze aanpassingen in de begroting aanbevelen en voldoende effectief toetsen of een lidstaat deze aanbevelingen ook opvolgt. Zoals aangegeven in de brief is inperking en verduidelijking van het gebruik van de relevante factoren door Commissie en Raad volgens het kabinet een optie om meer automatisme en voorspelbaarheid te introduceren in het openen van EDPs door de Commissie en de Raad.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van GroenLinks

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de regering een inschatting kan geven wanneer welke onderdelen van de SGP-discussie op de komende Ecofin-bijeenkomsten zullen staan, en wanneer de Commissie verwacht met concrete voorstellen (als invulling van de communicatie) te komen, binnen de reeds aangegeven termijn van Q1.

In ambtelijke voorportalen van de Eurogroep/Ecofin vinden momenteel thematische discussies plaats over diverse onderdelen van de Commissie-oriëntaties. De Eurogroep bespreekt deze maand de eurozone-aspecten van de Commissie-oriëntaties, waaronder het post-programma toezicht, de ontwerpbegrotingen en financiële sancties. Voor de Econfinraad zijn gedachtewisselingen voorzien in februari en maart. Mogelijk leidt dit tot Raadsconclusies in maart. Verwacht wordt dat eventuele wetgevende voorstellen van de Commissie hierna volgen.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de regering een update kan geven over de ontwikkeling van het speelveld, met name op het punt van een ruimer schuldafbouwpad, niet langer sturen op een (jaarlijks) procyclisch saldo maar op de MTO, en het uitgavenpad.

In algemene zin leggen sommige lidstaten de nadruk op het belang van voldoende schuldafbouw, gelijke behandeling en transparantie, terwijl andere lidstaten grotere nadruk leggen op het belang van nationaal eigenaarschap, landspecifieke omstandigheden en ruimte voor investeringen. Lidstaten wachten op dit moment nog op de cijfermatige simulaties t.a.v. de schuldafbouwpaden die de Commissie in de door haar voorgestelde benadering voorziet. Het gebrek aan cijfermatige voorbeelden bemoeilijkt momenteel de voortgang van de gedachtewisseling tussen de lidstaten ten aanzien van het tempo van schuldafbouw. Een groot deel van de lidstaten, waaronder Nederland, is positief over het sturen op een netto uitgavenpad aangezien dit beter beheersbaar en minder onderhevig is aan bijstelling dan het structurele begrotingssaldo en de bijbehorende middellangetermijndoelstelling (*Medium Term Objective*, MTO). Daarbij zorgt het juiste netto uitgavenpad, net als het MTO, ervoor dat lidstaten voldoende buffers opbouwen in goede tijden en voldoende budgettaire ruimte hebben in economisch slechte tijden. Sommige lidstaten pleiten wel voor het behoud van het structurele begrotingssaldo in het SGP en met name in hun eigen nationale begrotingsregels, maar lijken te kunnen accepteren dat dit in de Europese regels een veel kleinere rol krijgt.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of een analyse van het investeringsgat (investment gap) richting netzero in 2050 wat de regering betreft onderdeel moet zijn van de analyse op welke manier ruimte voor investeringen te waarborgen binnen de SGP-herziening.

Lidstaten en Commissie zijn zich zeer bewust van de investeringsopgave die volgt uit de klimaatdoelen voor 2050, ook in de context van de herziening van het SGP. Het kabinet heeft hier aandacht aan besteed in de kamerbrief met de Nederlandse inzet inzake het Stabiliteits- en Groeipact van 4 maart 2022 (Kamerstuk 21 501-07, nr. 1815), en de kamerbrief met de visie op de EMU van 2 september 2022 (Kamerstuk 21 501-20, nr. 1825). In de eerste plaats is het van belang om private investeringen te stimuleren door een goed en voorspelbaar systeem van CO₂-beprijzing, bij voorkeur op Europees niveau, en een goede EU-taxonomie voor groene investeringen. Daarnaast zijn substantiële publieke investeringen nodig. Lidstaten kunnen daartoe goed gebruik maken van Europese middelen (waaronder de RRF inclusief REPowerEU, de EU-begroting en fondsen zoals het Moderniseringsfonds, het Innovatiefonds en het Sociaal Klimaatfonds) en daarnaast investeringen op de nationale begrotingen vergroten. Het combineren van hogere publieke investeringen met schuldafbouw vraagt om het stevig prioriteren van uitgaven en daartoe ook het doorlichten van uitgaven. Daarnaast zijn hervormingen mogelijk die de uitgavengroei op lange termijn (op gebied van o.a. pensioenen, sociale zekerheid en zorg) in toom houden. Dit zal voornamelijk van belang zijn in lidstaten waarin de vergrijzing een groot effect zal hebben op de overheidsfinanciën. Ook zijn maatregelen mogelijk die de belastingbasis verbreden of deze verschuiven naar minder versturende bronnen. Ten slotte kunnen lidstaten investeringsbelemmeringen adresseren, de absorptiecapaciteit verbeteren en door een beter beheer de efficiëntie van publieke investeringen verhogen.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen naar het crisisinstrumentarium in de eurozone, binnen het kader van de herziening van het SGP. Zij merken op dat Nederland nog altijd een belangrijke rol ziet voor het ESM. Is Nederland het met GroenLinks eens dat aan het (gebruikmaken van het) ESM inmiddels een door verschillende lidstaten als aanzienlijk gepercipieerd reputatierisico zit?

Naar aanleiding van een toezegging tijdens het Commissiedebat Eurogroep/Ecofinraad van 1 december jl. (Kamerstuk 21 501-07, nr. 1917) ben ik in het verslag van de Ecofinraad van 5 en 6 december 2022 ingegaan komen op de vraag welk type instrumenten zich lenen voor crisissituaties en hoe inzet hiervan past binnen een eventueel gemoderniseerd SGP. Daarbij heb ik gewezen op het bestaan van het ESM als instrument om schokken op te vangen, met passende beleidsvoorwaarden die per instrument en per geval kunnen verschillen. Het ESM kan ook preventief ingezet worden; lidstaten hoeven dus niet te wachten tot zij daadwerkelijk markttoegang verloren hebben om steun te vragen. In hoeverre gebruikmaken van het ESM wordt gepercipieerd als reputatierisico valt door het kabinet niet in te schatten. De afweging om niet (preventief) bij het ESM aan te kloppen, kan ingegeven worden door de wens om beleidsvoorwaarden te vermijden (en dus nationale beleidsvrijheden niet in te willen perken). Die beleidsvoorwaarden bij het ESM zijn voor het kabinet juist een cruciaal element voor een goede balans tussen risicodeling en beleidsvrijheid.

De leden van de GroenLinks-fractie wijzen erop dat in de sustainable finance strategy van de Europese Commissie (zomer 2021) genoemd staat dat er in 2023 een monitoringsraamwerk ontwikkeld zal worden om lidstaten te ondersteunen om kapitaalstromen en het investeringsgat

(investment gap) te meten. Deze leden vragen of de regering een overzicht kan geven hoe het met dit actiepunt staat, wat de verwachte tijdlijn van de Commissie en Nederland is, welke dingen Nederland zelf oppakt en de Commissie doet (de Commissie «assisteert»), wat betekent dit precies?) en in hoeverre Nederland op dit moment inzicht heeft in de investment gap (naar netzero 2050)?

Het klopt dat in de communicatie van de Europese Commissie van 6 juli 2021 het voornemen staat om in 2023 een robuust monitoringkader te ontwikkelen om kapitaalstromen te meten en de lidstaten bij te staan bij het beoordelen van de investeringskloof en het meten van de door hun financiële sectoren geboekte vooruitgang. Over de status van dit voornemen heeft de Raad nog geen terugkoppeling ontvangen van de Commissie. Ik zal hierover met de Commissie in gesprek gaan en rapporteer daarover graag terug aan uw Kamer. Ten aanzien van de investeringskloof wordt in een rapport van Kalavasta en Berenschot (2021) geschat dat de benodigde meer-investeringen in de energietransitie in Nederland in de periode tussen 2015 en 2050 ruim 350 miljard euro bedragen. Daarvan is ongeveer 20 miljard uitgegeven tussen 2015 en 2020. En er dient naar schatting nog 100 miljard te worden geïnvesteerd tussen 2020 en 2030.

De leden van de GroenLinks-fractie wijzen erop dat dit voorjaar gestemd zal moeten worden over het hernieuwen van sanctiepakketten jegens Rusland. Zij vragen op welke manier voorkomen gaat worden dat bepaalde lidstaten, zoals Hongarije, om niet-dossier-inhoudelijke redenen (opnieuw) dwarsliggen, en op welke manier Nederland samen met andere lidstaten aan een strategie werkt om te voorkomen dat de Raad zich op dit punt laat gijzelen.

Het kabinet trekt op het gebied van sancties nauw samen op met alle andere lidstaten en de Commissie. Hongarije heeft net als andere lidstaten vetorecht. Desondanks zijn we in staat gebleken om verstrekkende besluiten te nemen. De huidige sanctiepakketten zijn daar een goed voorbeeld van. Daar heeft Hongarije mee ingestemd. Het kabinet heeft dan ook vertrouwen dat door dialoog lidstaten wederom bij elkaar weten te komen en dat de EU-eenheid bewaard blijft.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de regering kennisgenomen heeft van de blog waarin de Europese Centrale Bank een aantal uitspraken doet over crypto-valuta.²⁹ Zij hebben hierover een aantal vragen.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de regering het eens is met de ECB dat ongedekte crypto «a gamble disguised as an investment asset» zijn en dat «regulation should acknowledge the speculative nature of unbacked cryptos and treat them as gambling activities». Deze leden vragen of de regering daarmee bereid is alsnog ongedekte cryptomunten als gokwaar te bestempelen. Deze leden vragen of de recente ontwikkelingen laten zien dat de definitie van de Kansspelautoriteit uit 2018, die uitgaat van formele prijzen, premies en winnaars om te spreken over gokken, te beperkt en te formalistisch is. Is de regering bereid gehoor te geven aan de oproep van de ECB?

Ik ben bekend met de blog van de heer Panetta. Het is mij onbekend of dit blog op persoonlijke titel is geschreven of dat dit het formele standpunt van de ECB weergeeft. In zijn blog verwijst de heer Panetta naar een aanbeveling van de Europese Commissie over gokdiensten.³⁰ In het

²⁹ <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2023/html/ecb.blog230105~75d5aee900.en.html>

³⁰ Aanbeveling (2014/478/EU)

advies dat de ECB heeft afgegeven bij de totstandkoming van de verordening Markten in Crypto-Activa (MiCA) heeft de ECB in ieder geval geen enkele verwijzing gemaakt naar het reguleren van crypto's en cryptodiensten als kansspelen of specifiek naar deze aanbeveling.³¹

Ik merk op dat deze aanbeveling specifiek verwijst naar kansspelen, en niet naar speculatieve handelingen in het algemeen. Belangrijker is dat het overgrote gedeelte van deze aanbevelingen desalniettemin op een bepaalde manier ook in MiCA is opgenomen. Hierbij gaat het onder andere om regels ten aanzien van communicatie en bescherming van consumenten. Daarnaast bevat MiCA juist ook een brede plicht voor cryptodienstverleners om altijd te opereren in het beste belang van de klant. MiCA bevat daarnaast bepalingen voor cryptodienstverleners die hen verplichten te onderzoeken of de diensten die zij aanbieden wel geschikt zijn voor hun klanten. De eisen die MiCA stelt gaan in een aantal gevallen dan ook verder dan de bepalingen in de aangehaalde aanbeveling.

Ik ben het eens met de heer Panetta dat MiCA een eerste stap is in de regulering van crypto's en cryptodiensten, en ik sluit niet uit dat er in de toekomst strengere regels komen om consumenten nog beter te beschermen. Hierbij hecht ik er wel aan dat deze regels op EU-niveau vastgesteld dienen te worden. Vanwege het digitale karakter van crypto's, waarmee het heel makkelijk is om diensten vanuit het buitenland aan te bieden, zal nationale wetgeving weinig effectief zijn. Het is daarom de vraag of er toegevoegde waarde is om crypto's en cryptodiensten onder de (nationale) Wet op de Kansspelen te brengen. Hierbij speelt ook mee dat, zoals ik hiervoor aangaf, de MiCA-verordening al regels stelt op het overgrote deel van de relevante bepalingen uit deze wet.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de regering het met de ECB eens is dat bovenop MiCA aanvullende wet- en regelgeving moet komen zodat alle segmenten van de crypto-industrie gereguleerd zijn (inclusief bijvoorbeeld crypto-leningen en non-custodial wallet services). Welke rol ziet de regering hier weggelegd voor het aanscherpen van milieuaspecten van cryptowetgeving, omdat de borging van milieuaspecten op dit moment zwak is, zo vragen deze leden.

Zoals ik in de Kamerbrief over de regulering van crypto's heb aangegeven zie ik MiCA als een eerste stap in de regulering van crypto's.³² De ontwikkelingen in wereld van crypto's gaan snel. MiCA is een belangrijke eerste mijlpaal, aangezien de EU één van de eerste jurisdicties wereldwijd is met een ambitieus overkoepelend wetgevend kader voor crypto's en cryptodiensten. Desalniettemin ben ik het met de GroenLinks-fractie eens dat verdere regulering noodzakelijk zal zijn aangezien nog niet alle cryptodienstverleners worden gereguleerd. In dit kader wijs ik op het feit dat MiCA bepalingen bevat die de Commissie opdracht geeft om uiterlijk 24 maanden na inwerkingtreding van MiCA een rapport op te leveren, waarbij onder andere ook specifiek gekeken gaat worden naar eventuele benodigde aanpassingen aan de reikwijdte van MiCA en de impact op het klimaat van crypto's en cryptodiensten.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het kabinet een update kan geven over het speelveld ten aanzien van de Europese respons op het protectionistische karakter van de Inflation Reduction Act en de Neder-

³¹ Advies van de Europese Centrale Bank van 19 februari 2021 inzake een voorstel voor een verordening betreffende markten in cryptoactiva en tot wijziging van Richtlijn (EU) 2019/1937 – (CON/2021/4)

³² Kamerstuk 32 545, nr. 185

landse inzet inzake de communicatie van de Commissie die op korte termijn verwacht wordt. Deze leden vragen ook of de Kamer via een NBC-fiche over de Nederlandse appreciatie geïnformeerd zal worden.

Het kabinet verwelkomt de groene ambities van de VS die het door middel van de IRA wil verwezenlijken. Een aantal elementen in de IRA zijn echter zorgelijk omdat ze het gelijk speelveld ondermijnen en daarmee Europese bedrijven op achterstand kunnen zetten, bijvoorbeeld door alleen belastingvoordelen en subsidies te verstrekken indien bepaalde productie binnen de Verenigde Staten plaatsvindt. Deze zorgen worden momenteel besproken tussen de EU en de VS.

Net als de hoge energieprijzen en het afbouwen van de afhankelijkheid van Rusland, onderstreept de IRA de urgentie voor de EU om de groene transitie te versnellen, ook vanuit economisch perspectief. Het kabinet zet daarom in op het versnellen van deze transitie, en inventariseert momenteel op welke manieren dit bewerkstelligt kan worden, nationaal en Europees.

Een aantal lidstaten en eurocommissarissen hebben geopperd om nieuwe fondsen aan te wenden om de Europese industrie te ondersteunen. Nederland staat in principe terughoudend tegenover het optuigen van nieuwe fondsen. Eerst dienen bestaande fondsen, waaronder de Europese begroting en de Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF) inclusief RePowerEU, volledig benut te worden en moet er naar de mogelijkheid gekeken worden om bestaande middelen uit het Meerjarig Financieel Kader en nationale begrotingen te herprioriteren. Nederland en andere lidstaten vragen daarbij eerst om een grondige analyse van de effecten van de IRA op de Europese industrie en te inventariseren of en zo ja welke nieuwe instrumenten nodig zijn, voordat naar nieuwe fondsen wordt gekeken.

De Kamer zal een appreciatie van de voorstellen van de Commissie t.z.t. via de geëigende weg ontvangen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van Volt

De leden van de Volt-fractie zijn positief over het feit dat de moties van het lid Dassen (Kamerstuk 27 863, nrs. 125 en 126) aangaande de digitale euro zijn aangenomen en het kabinet daarmee steviger laten inzetten op het aspect van strategische autonomie. Zij zijn dan ook positief gestemd dat de Minister in de Kamerbrief met de geannoteerde agenda voor de eurogroep nadrukkelijk ingaat op het belang van het beschermen en vergroten van de Europese strategische autonomie met de invoering van de digitale euro. Ook zijn de leden van de Volt-fractie blij dat de Minister er in Europees verband voor zal pleiten de digitale euro volledig te stoelen op Europese infrastructuur. Kan de Minister aangeven hoe zij hiervoor zal pleiten?

De Eurogroep zal de komende maanden blijven spreken over het onderwerp om zoveel mogelijk politieke richting te geven aan het wetsvoorstel dat de Commissie voornemens is te publiceren. In die discussies spreek ik mij ervoor uit dat er bij het ontwerp van de digitale euro ook gekeken moet worden naar geopolitieke en strategische belangen en naar de strategische autonomie van de Europese Unie.

Verder geeft de Minister aan dat een eerste voorwaarde voor Nederland bij een mogelijke invoering van de digitale euro is dat er duidelijke voordelen moeten zijn voor consumenten, bedrijven en de bredere economie. Kan de Minister aangeven wat in een gunstig scenario volgens haar de mogelijke voordelen zijn voor (I) burgers, (II) bedrijven en (III) de

breder economie bij invoering van de digitale euro? Kan de Minister daarnaast de verschillende risico's schetsen wanneer de digitale euro niet wordt ingevoerd?

Zoals ik in mijn brief over ontwerpkeuzes van de digitale euro³³ schrijf, kan een digitale euro meerdere voordelen hebben. Het gebruik van contant geld als betaalmiddel neemt af, terwijl publiek geld wel een belangrijke functie in het geldstelsel heeft. De discussie over de noodzaak van een digitale euro is in Nederland in het verleden dan ook juist met name gevoerd vanuit het perspectief van het geldstelsel, van waaruit in 2019 het rapport «Geld en Schuld» van de Wetenschappelijk Raad voor Regeringsbeleid (WRR) is opgesteld.³⁴ In het rapport geeft de WRR aan dat (onder meer) door de afname van het gebruik van contant geld de rol van publiek geld in het geldstelsel, het bankstelsel en het betalingsverkeer afneemt. Hierdoor wordt de afhankelijkheid van private partijen steeds groter, wat kan leiden tot risico's voor financiële stabiliteit en het monetair beleid. De mogelijkheid tot het inwisselen van een claim op een commerciële bank in publiek geld – het huidige contante geld en aanvullend daarop in de toekomst mogelijk een digitale euro – draagt er aan bij dat commercieel geld gelijkwaardig en waardevast is. Deze inwisselbaarheid zorgt er ook voor dat aan een claim op de ene bank evenveel waarde wordt toegekend als aan een claim op een andere bank. Deze pariteit is belangrijk in onze economie: het zorgt voor een anker. Een digitale euro kan daarnaast voorzien in de behoefte aan een risicoloze manier om spaartegoeden veilig weg te zetten. Om deze reden adviseerde de WRR om nader onderzoek te doen naar het invoeren van digitaal centrale bankgeld.

Naast de in de WRR-rapport genoemde overwegingen zijn er in de afgelopen jaren ook nieuwe ontwikkelingen die relevant zijn in de discussies over een mogelijke digitale euro. Het betalingsverkeer speelt een belangrijke maatschappelijke functie – het is niet voor niets aange-merkt als onderdeel van de vitale infrastructuur in Nederland. Desalniettemin is het betalingsverkeer in Nederland en in de EU in het algemeen voor een groot deel afhankelijk van niet-Europese bedrijven. Hierbij hebben de afgelopen jaren (niet-Europese) hightechbedrijven een steeds grotere rol gekregen. De opkomst van zogenaamde stablecoins, die veelal buiten de EU zijn uitgegeven door partijen die niet of nauwelijks onder toezicht staan, laat zien dat er een behoefte is aan een nieuwe vorm van geld dat beter toegespitst is op digitale ontwikkelingen dan de huidige systemen. Een digitale euro kan voorzien in een publiek alternatief en kan ervoor zorgen dat de groeiende afhankelijkheid van private partijen en instabiele crypto's wordt verminderd. Hierbij zou een digitale euro eveneens kunnen functioneren als alternatieve terugvaloptie in het geval van storingen in het girale betalingsverkeer. Een ander risico kan zijn dat buitenlandse vormen van digitaal centrale bankgeld breed als betaalmiddel gebruikt zou worden in de EU, wat leidt tot minder autonomie en tot grotere risico's voor financiële stabiliteit en monetaire soevereiniteit.

Ten slotte kan een digitale euro innovatie, diversiteit en concurrentie in de financiële sector aanjagen. Een digitale euro kan dienen als pan-Europese open basisinfrastructuur voor het betalingsverkeer. Private partijen, zoals banken en fintechs, kunnen met behulp van een digitale euro voor de hele eurozone nieuwe toepassingsmogelijkheden voor bank- en betaaldiensten gaan ontwikkelen. Een digitale euro kan tevens de concurrentie in de

³³ Kamerstuk 27 863, nr. 103

³⁴ Zie <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2019/01/17/geld-en-schuld---de-publieke-rol-van-banken>

financiële sector vergroten doordat het aanbieden van dienstverlening rond betaalrekeningen voor een bredere groep bedrijven mogelijk wordt.

De leden van de Volt-fractie zijn van mening dat met de hoge energieprijzen een groot risico vormen voor o.a. de strategische autonomie van Europa. Essentiële sectoren hebben te maken met torenhoge energieprijzen, waardoor zij soms gedwongen hun productie af dienen te schalen en kans op faillissement lopen. Bovendien spelen de protectionistische maatregelen van de VS via de Inflation Reduction Act een grote rol in dit vraagstuk. Europese bedrijven worden door middel van groene subsidies verleid hun productie te verhuizen naar de VS, en daarmee te vertrekken uit Europa. De leden van de Volt-fractie achten het van groot belang dat er een gezamenlijke Europese respons komt op de Amerikaanse IRA, evenals op de risico's voor essentiële bedrijven door de hoge energieprijzen. De Franse Minister Le Maire heeft aangekondigd dat, zolang een gezamenlijke Europese respons uit blijft, Frankrijk zelf met maatregelen tegen de negatieve effecten van de IRA zal komen. De leden van de Volt-fractie prefereren een gezamenlijke Europese aanpak ter ondersteuning van de cruciale groene industrie boven verschillende nationale aanpakken, o.a. vanuit de risico's voor een ongelijk Europees speelveld. Zij zijn dan ook positief over de oproep van Eurocommissaris Gentiloni om met nieuwe financiële instrumenten – o.a. middels nieuwe gezamenlijke schuld – te komen ter ondersteuning van de Europese industrie. Kan de Minister aangeven of zij inmiddels van mening is dat dergelijke nieuwe, gezamenlijke instrumenten opgetuigd moeten worden? Indien de Minister daar geen voorstander van is, kan zij dan aangeven welke concrete voorstellen zij doet om de concurrentiepositie van de Europese industrie te behouden en verstevigen? Onder welke voorwaarde(n) is de Minister bereid wel in te stemmen met een voorstel voor een nieuw, gezamenlijk fonds voor de cruciale industriële sectoren in Europa? Indien een voorstel voor een dergelijk fonds op tafel komt te liggen in de eurogroep, kan de Minister dan aangeven welke voorwaarden Nederland aan een dergelijk fonds zou stellen?

Nederland en andere lidstaten vragen eerst om een grondige analyse van de effecten van de IRA en de hoge energieprijzen op de Europese industrie en te inventariseren of en zo ja welke nieuwe instrumenten nodig zijn voordat wordt gekeken naar nieuwe fondsen. Nederland is van mening dat eerst bestaande fondsen, waaronder de Europese begroting en de Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF) inclusief RePower, volledig benut dienen te worden. Ook zou eerst naar de mogelijkheid gekeken moeten worden om bestaande middelen uit het Meerjarig Financieel Kader te herprioriteren. Mochten lidstaten van mening zijn dat er meer EU-middelen moeten worden ingezet ten behoeve van de concurrentiepositie van de Europese industrie, dan is het niet wenselijk om deze beleidsuitgaven uit de EU-begroting via schuldtoelating te financieren. De in het EU-werkingsverdrag overeengekomen principes dat de ontvangsten en uitgaven van de EU-begroting in evenwicht moeten zijn en dat de begroting onverminderd overige ontvangsten volledig uit eigen middelen gefinancierd wordt, zijn voor het kabinet leidend. Een uitzondering op deze principes zoals die eenmalig ten behoeve van het Europese herstellfonds is gemaakt is in de huidige context in de ogen van het kabinet niet gewenst.

In de eerste inventarisatie van het kabinet komt het beeld naar voren dat de Europese steun voor verduurzaming substantieel hoger is dan de IRA. De oplossing voor mogelijke concurrentieproblemen van de EU ligt dan ook niet evident bij meer financiële steun. Het kabinet inventariseert momenteel op welke manier de duurzame transitie versneld kan worden en hoe dit bij kan dragen aan de concurrentiekracht van de EU. De kamer

zal hierover worden geïnformeerd in de reguliere informatievoorziening richting de Europese Raad 9-10 februari.

De leden van de Volt-fractie hebben kennisgenomen van het standpunt van de Europese Commissie inzake de herziening van de Europese begrotingsregels, evenals het kabinetsstandpunt daarover. De leden van de Volt-fractie hebben daaruit onder andere opgemaakt dat, naast de mogelijke introductie van landenspecifieke schuldafbouwpaden, de huidige 60%- en 3%-regel in stand gehouden zullen worden gehouden als het ligt aan zowel de Europese Commissie en het Nederlandse kabinet. De leden van de Volt-fractie vinden houdbare overheidsfinanciën van groot belang, mede vanuit beperking van het doorschuiven van schulden naar toekomstige generaties. Daarnaast zien de leden van de Volt-fractie ook in dat deze percentages in het verleden vaak niet haalbaar zijn geweest voor meerdere lidstaten en dat dit in de toekomst – onder toenemende vergrijzing, afnemende productie en toenemende zorgkosten – steeds vaker voor zal komen en mogelijk ook onder landen die nu binnen de 60%- en 3%- grenzen blijven. Zijn de 60%- en 3%-regel heilig voor de Minister? Of staat Nederland niet principieel tegenover het aanpassen van de regels – c.q. verruiming van de grenzen – indien de economische en maatschappelijke omstandigheden daarom vragen? Is het kabinet daarnaast voorstander om de landenspecifieke schuldafbouwpaden, zoals voorgesteld door de Europese Commissie, eventueel te combineren met transitie-instrumenten ter waarborging van de investeringen in de groene en digitale transitie? Zo nee, waarom niet?

Zoals aangegeven in de brief van 28 november jl. met de kabinetsappreciatie van de mededeling van de Europese Commissie inzake het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) en de Macro-economische Onevenwichtigheidsprocedure verwelkomt het kabinet het voorstel van de Commissie om de referentiewaarden van 60% voor de overheidsschuld en 3% voor het begrotingstekort te behouden, als herkenbare criteria uit het Verdrag. Ook in de kamerbrief met de Nederlandse inzet inzake het Stabiliteits- en Groeipact van 3 maart jl. is aangegeven dat Nederland hecht aan het behoud van deze normen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de 60%-schuldnorm in de huidige secundaire wetgeving gekoppeld is aan een schuldafbouw criterium, waarbij toetsing of sprake is van een buitensporig tekort ten aanzien van de schuldnorm gebaseerd wordt op de vraag of lidstaten met een overheidsschuld van meer dan 60% bbp deze afbouwen met jaarlijks gemiddeld 1/20e deel van de overschrijding. Dit is een specifieke invulling van de meer algemene toets of de schuld «in voldoende mate afneemt en de referentiewaarde in een bevredigend tempo benadert» zoals die in het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie is opgenomen. In de praktijk hebben diverse lidstaten al jaren een schuld van meer dan 60% en voldoen ze evenmin aan het huidige schuldafbouw criterium. De discussie over het SGP concentreert zich daarom al langere tijd niet zozeer op de 60%-schuldnorm maar op de vraag welk tempo van schuldafbouw voldoende is om voor lidstaten die deze norm (ruimschoots) overschrijden toch vast te kunnen stellen dat geen sprake is van een buitensporig tekort. De kabinetsinzet op dit thema is verwoord in de kamerbrief met de Nederlandse inzet inzake het Stabiliteits- en Groeipact van 3 maart jl. In haar recente mededeling stelt de Commissie ten aanzien van de toetsing op de schuldnorm een nieuwe werkwijze voor. Voor de kabinetsappreciatie van deze werkwijze verwijst ik u naar de brief van 28 november.

Zoals aangegeven in de brief van 28 november staat het kabinet in beginsel positief tegenover het voorstel om lidstaten meerjarenplannen te laten opstellen met daarin het budgettaire beleid, publieke investeringen en hervormingen. Dit stimuleert lidstaten onder meer om investeringen

en hervormingen op te nemen die bijdragen aan langetermijnuitdagingen zoals de klimaattransitie. Daarbij kunnen landen in de door de Commissie voorgestelde benadering meer tijd krijgen om het begrotingstekort terug te dringen naar het benodigde niveau, als de meerjarenplannen investeringen en hervormingen bevatten die aan bepaalde criteria voldoen. Het kabinet is er geen voorstander van om landenspecifieke schuldafbouwpaden te combineren met transitie-instrumenten ter waarborging van de investeringen in de groene en digitale transitie. Er zijn reeds aanzienlijke Europese middelen beschikbaar om de groene en digitale transitie te ondersteunen. Het combineren van hogere publieke investeringen met schuldafbouw vraagt volgens het kabinet van landen met een hoge overheidsschuld om het stevig prioriteren van uitgaven en daartoe ook het doorlichten van uitgaven. Daarnaast zijn hervormingen mogelijk die de uitgavengroei op lange termijn (op gebied van o.a. pensioenen, sociale zekerheid en zorg) in toom houden. Ook zijn maatregelen mogelijk die de belastingbasis verbreden of deze verschuiven naar minder versturende bronnen. Ten slotte kunnen lidstaten investeringsbelemmeringen adresseren, de absorptiecapaciteit verbeteren en door een beter beheer de efficiëntie van publieke investeringen verhogen.

De leden van de Volt-fractie zijn van mening dat alles in het werk gesteld moet worden om de negatieve effecten van klimaatverandering op o.a. de economische en monetaire stabiliteit van Nederland, Europa en de wereld zoveel mogelijk te voorkomen. Daarvoor achten zij het van groot belang dat de huidige begrotingsregels ingezet worden op een manier die de transitie naar een groene en duurzame economie versnelt. De kosten van klimaatverandering zullen de prijsstabiliteit in de eurozone in toenemende mate ondermijnen. Die kosten (of investeringen) die gemaakt moeten worden om de transitie te versnellen zijn vele malen kleiner dan de kosten van klimaatverandering. Bovendien zal verminderde afhankelijkheid van fossiele brandstoffen de energie-gedreven inflatie op termijn dempen. De leden van de Volt-fractie vragen zich af hoeveel extra investeringen er volgens de Minister EU-breed nodig zijn om de klimaatdoelen van 2030 te halen. Kan de Minister dit uiteenzetten?

Zoals aangegeven in een brief van 2 september over de kabinetsvisie op de toekomst van de Economische en Monetaire Unie zorgen maatregelen om de klimaatverandering tegen te gaan voor een toenemend beslag op de overheidsfinanciën. Om de Europese doelstelling van 55% emissiereductie in 2030 ten opzichte van 1990 te halen is volgens de Europese Commissie jaarlijks gemiddeld 360 miljard euro extra aan investeringen nodig. Na 2030 loopt dit bedrag verder op. De verhouding tussen publieke en private investeringen wordt daarbij ingeschat op 1:4 tot 1:5. Dit zou betekenen dat tot 2030 jaarlijks 100 miljard euro ofwel 0,8% bbp (2019) extra aan publieke investeringen in klimaattransitie nodig is. Het aandeel private investeringen kan hoger uitpakken als groene investeringen winstgevender worden gemaakt via regulering, belasting en een hogere CO₂-prijs. Indien de benodigde maatregelen niet tijdig worden getroffen, kan klimaatverandering op termijn voor nog hogere kosten en risico's voor de financiële stabiliteit zorgen.

De leden van de Volt-fractie hebben kennisgenomen van de prioriteiten onder het Zweedse raadsvoorzitterschap. Een van de prioriteiten betreft het aanpakken van de economische uitdagingen en onzekerheid, zijnde hoge inflatie, de energiecrisis en stijgende rentetarieven die een remmende impact hebben op consumptie, productie en investeringen. Het Zweedse voorzitterschap streeft ernaar reeds bestaande, gezamenlijke instrumenten in te zetten om deze uitdagingen aan te gaan. Kan de Minister aangeven hoeveel financiële middelen er nog beschikbaar zijn uit instrumenten als het RRF en REPowerEU voor het verder versnellen van

de duurzame transitie in Europa? Kan de Minister aangeven wat ongeveer het totaal is aan geraamde financiële middelen die – nationaal en Europees – in de EU beschikbaar zijn om te investeren in de groene transitie?

Zowel op Europees als op nationaal niveau zijn er veel financiële middelen beschikbaar om te investeren in de groene transitie. Van het Meerjarig Financieel Kader (MFK) en het Europese herstelfonds NGEU gezamenlijk moet minstens 30% worden besteed aan klimaatgerelateerde projecten. De Commissie schat in dat in deze MFK-periode (2021–2027) ongeveer 550 miljard euro aan klimaat zal worden uitgegeven, waarvan ongeveer 133 miljard via leningen in de Recovery and Resilience Facility (RRF). Andere instrumenten zijn onder andere het Moderniseringsfonds, het Innovatiefonds, het Social Climate Fund and het Just Transition Mechanism. Dit bedrag is hoger dan de uitgaven aan duurzaamheid in de IRA. Het gros van deze EU-middelen moet nog uitgegeven worden. Via REPower EU is er nog 20 miljard aan subsidies beschikbaar voor lidstaten en 225 miljard aan leningen. In de EU wordt er tevens op lidstaatniveau veel geld uitgetrokken voor de duurzame transitie. In Nederland gaat dat onder andere via het klimaatfonds, SDE++, het groeifonds, IPCEI waterstof. In Nederland is er naar schatting ongeveer 50 miljard euro beschikbaar aan steun voor de transitie.

De leden van de Volt-fractie hebben vernomen dat de ECB de rentepercentages verder verhoogd heeft na eerdere verhogingen in het afgelopen jaar. De leden van de Volt-fractie hopen op een effectieve beteugeling en vermindering van de inflatie in de komende periode. De leden van de Volt-fractie zien echter een groot gevaar voor landen met een hoge staatsschuld vanwege zogenoemde fragmentatierisico's als gevolg van de renteverhogingen. Ziet de Minister deze risico's ook? Een van de manieren waarop landen met een hoge staatsschuld, zoals Italië, hun staatsschuld kunnen verminderen, is door middel van economische groei. De kans op economische groei wordt kleiner naarmate de potentiële rentelasten voor een land sterk toenemen. Hoe zou hiertegen volgens de Minister het beste opgetreden kunnen worden?

Het kabinet deelt de zorgen over de hoge schuldenlasten van sommige eurolanden, die prangender worden naar mate de rente stijgt. De gestegen rentes vormen niet direct een groot probleem. De financiering van het begrotingstekort en het deel van de uitstaande schuld dat dit jaar afloopt kent hogere rentekosten. Maar een groot deel van de uitstaande schuld kent voorlopig nog de lage rente van de afgelopen jaren. Als de rentes fors stijgen en lange tijd hoog blijven, zonder dat daarbij ook de nominale economische groei stijgt, kan het voor landen met hoge schulden nodig zijn om begrotingsmaatregelen te nemen. Hogere rentes geven dus ook een belangrijk signaal en een wenselijke prikkel tot prudent begrotingsbeleid. Naast het nemen van budgettaire maatregelen en het verbeteren van de kwaliteit van de overheidsfinanciën, is het vooral van belang dat landen hun duurzame groeivermogen verhogen via investeringen en hervormingen. Op die manier hoeft het waarborgen van houdbare overheidsfinanciën minder via bezuinigingen of hogere lasten gerealiseerd te worden.